

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยเป็น 2 หัวข้อ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสมรส

- 1.1 ความหมายของการสมรส
- 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยม
- 1.3 ทฤษฎีของการเลือกคู่สมรส
- 1.4 สาเหตุที่คนทำการสมรส
- 1.5 สาเหตุที่คนไม่สมรส
- 1.6 ความแตกต่างระหว่างชีวิตโสดกับชีวิตสมรส
- 1.7 รูปแบบของการสมรส
- 1.8 อายุแรกสมรสกับภาวะเจริญพันธุ์
- 1.9 หลักปฏิบัติในการใช้ชีวิตสมรส
- 1.10 เกณฑ์ในการพิจารณาชีวิตสมรสที่ประสบความสำเร็จ
- 1.11 ความสัมพันธ์ทางเพศก่อนการสมรส

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสมรส

- 2.1 งานวิจัยในประเทศ
- 2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสมรส

1.1 ความหมายของการสมรส

ตามพจนานุกรม ศัพท์สังคมวิทยา (2524 : 216) การสมรสหรือการแต่งงาน เป็นสถาบันสังคมซึ่งจัดเป็นรูปแบบที่สังคมยอมรับเพื่อนำไปสู่การสร้างครอบครัว การสมรสแบ่งออกเป็น

2 ประเภทที่สำคัญ ๆ คือ (ก) การมีคู่สมรสคนเดียว (Monogamy) และ (ข) พหุสามีภรรยา (Polygamy) คือการมีสามีหรือภรรยาหลายคนในเวลาเดียวกัน การมีสามีหลายคนในเวลาเดียวกัน เรียกว่า พหุสามี (Polyandry) และการมีภรรยาหลายคน เรียกว่า พหุภรรยา (Polygyny) การสมรสเป็นเครื่องแสดงถึงการอนุมัติทางประเพณี กฎหมาย และศาสนา ในการก่อตั้งครอบครัวใหม่และมักจะมีการเปลี่ยนทางเศรษฐกิจควบคู่กันไปด้วย

ตามพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ (2532 : 233) การสมรสหรือการแต่งงาน เป็นการทำให้ชายหญิงเป็นคู่เดียวกันตามประเพณี

มยุรี ภูงามทอง (2533 : 85) ได้ให้นิยามว่า การสมรส หมายถึง การที่ชายและหญิงตกลงใจที่จะใช้ชีวิตร่วมกัน จะช่วยกันสร้างเสริมหลักฐานของครอบครัวใหม่ให้มั่นคงและมีบุตรธิดาสืบวงศ์ตระกูลต่อไป

ตามมาตรา 1457 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 (ก้ำซัย จงจักรพันธ์ 2534 : 310) การสมรสจะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนแล้วเท่านั้น

จากความหมายของการสมรสดังกล่าว สรุปได้ว่า การสมรส หมายถึง การที่สตรีและบุรุษอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา หรือมีพิธีที่ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณี หรือมีการจดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมาย

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับสตรีนิยม

แนวคิดเกี่ยวกับสตรีพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งพอจะสรุปแนวคิดออกเป็นแบบต่างๆดังนี้ (พรพิไล ถมิ่งรังษีสัตว์ 2528 : 5 - 15)

1. แนวคิดอนุรักษนิยม (Conservative View) เป็นแนวคิดที่พอใจกับสภาพเดิมที่มีอยู่ในสังคม โดยคิดว่าทุกอย่างคืออยู่แล้ว สตรีและบุรุษควรมีบทบาทที่ต่างกัน เนื่องจากสตรีและบุรุษมีความสามารถไม่เท่าเทียมกัน เช่น สตรีเป็นเพศอ่อนแอ ต่ำกว่า เป็นเพศที่ต้องเชื่อฟัง จึงควรมีบทบาทอยู่ในครอบครัว หากต้องการมีเสรีภาพหรือความเสมอภาคก็จะต้องอยู่ภายในกรอบนี้ นอกจากนี้แนวคิดอนุรักษนิยมยังเชื่อว่าความแตกต่างทางสังคมระหว่างสองเพศ ไม่ใช่ความอยุติธรรม

2. แนวคิดสตรีนิยมแบบเสรี (Liberal Feminism View) เป็นแนวคิดที่ต่อต้านแบ่งบทบาททางเพศที่มีอยู่มากเกินไป (Sex - Role Stereotype) เพราะทำให้เกิดความไม่ยุติธรรม แนวคิดนี้เห็นว่า หากสตรีต้องการทำหน้าที่แม่บ้านตามแบบประเพณีนิยมก็สามารถทำได้ แต่หากอยากทำงานอื่น ก็ไม่ควรถูกกีดกันถ้าเธอสามารถทำงานได้เท่าเทียมบุรุษ สตรีควรมีสถานะเท่าเทียมบุรุษทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และกฎหมาย ตลอดจนสามารถรับผิดชอบงานได้เท่าเทียมกับบุรุษ

5. แนวคิดสตรีนิยมแบบสังคมนิยม (Social Feminism View) เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าสตรีควรมีบุตรเองและสังคมควรเปลี่ยนไปสู่สังคมนิยม ทั้งนี้เพื่อเสรีภาพของสตรีเอง แต่สตรีต้องมีอำนาจในการพัฒนาควบคู่ไปด้วย และควรแยกแยะระบบครอบครัวให้เห็นหน้าที่ของสตรี เช่น การผลิต การสืบทอดชาติพันธุ์ เรื่องทางเพศ การอบรมเลี้ยงดูบุตร และควรคิดว่าสตรีเป็นพวกเดียวกับชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งควรได้รับค่าแรงตอบแทนในการทำงาน สตรีนิยมแบบสังคมนิยมจึงพิจารณาว่าการกดขี่ทางชนชั้น (Class Oppression) การกดขี่ทางเพศ (Sex Oppression) และการถือระบบชายเป็นใหญ่ในระบบทุนนิยม (Capitalist Patriarchy) เป็นต้นตอของปัญหาต่างๆอย่างใด เช่น การแบ่งงานตามชนชั้นทางเพศ ทำให้สตรีต้องได้งานที่ต่ำกว่าบุรุษ และหากออกทำงานก็ประสบกับปัญหาทางงาน 2 เท่า คือ ทำงานบ้านและงานนอกบ้าน (Double Day Work) จึงควรเปลี่ยนวิถีคิดเรื่องการทำงานแบบทุนนิยมและควรเลิกอุดมการณ์และระบบชายเป็นใหญ่ซึ่งเป็นพื้นฐานอยู่ในสังคม

1.3 ทฤษฎีของการเลือกคู่สมรส

นักวิจัยเรื่องครอบครัวศึกษาหาคำอธิบาย และสาเหตุที่ทำให้คนเลือกแต่งงานกับคู่ครองของเขา และสรุปเป็นทฤษฎีการเลือกคู่ครองซึ่งพิจารณาได้ 2 ทาง (สมาคมคนเคหะรัฐศาสตร์แห่งประเทศไทย 2524 : 128)

1. ด้านสังคมวิทยา กล่าวว่าคนเลือกคู่ครองโดยมีปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนด
 2. ด้านจิตวิทยา มีเหตุผลส่วนตัว และอารมณ์ของผู้เลือกคู่ครองเป็นหลัก
- ทฤษฎีการเลือกคู่สมรส มีดังนี้คือ (สมาคมคนเคหะรัฐศาสตร์แห่งประเทศไทย 2524:128-131)

1. ทฤษฎีทางสังคมวิทยา

เชื่อว่า มนุษย์ส่วนใหญ่แต่งงานกับคนที่อยู่ในกลุ่มหรือสังคมเดียวกับตน กลุ่มที่นักวิจัยระบุได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาชีพการงาน เชื้อชาติศาสนา วัย การศึกษาและชั้นของสังคม การที่ผู้มีลักษณะดังกล่าวเลือกแต่งงานกับคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ก็เพราะการที่ชายหญิงอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ทำให้เขามีโอกาสได้พบปะสมาคมกัน ได้รู้จักและเข้าใจกันมากขึ้น พอที่จะพบว่าต่างฝ่ายต่างมีค่านิยม รสนิยม ความสนใจ และพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน เพราะผู้ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันเช่น มีเชื้อชาติ ศาสนา หรือ ใกล้เคียงกัน มักจะมีค่านิยม รสนิยม ฯลฯ คล้ายคลึงกัน

2. ทฤษฎีทางจิตวิทยา

มีทฤษฎีที่นักวิจัยอ้างถึงมาก 2 ทฤษฎีที่อธิบายพฤติกรรมของการเลือกคู่ครองของมนุษย์ซึ่งได้แก่ ทฤษฎีที่กล่าวว่า มนุษย์มักจะเลือกแต่งงานกับผู้ที่มีคุณสมบัติคล้ายกับตนเป็นคู่ครอง (Homogamy or like marry like Burgess) คุณสมบัติที่คล้ายคลึงหรือเหมือนกันนี้ประกอบด้วยคุณสมบัติส่วนบุคคลซึ่งได้แก่

- ก. ระดับของสติปัญญา เช่น คนฉลาดแต่งงานกับคนที่มีปัญญาเหมือนกัน

ข. ลักษณะทางกาย เช่น คนสูงเล็กแต่งกับคนสูง ส่วนความงามนั้นจะกล่าวได้ว่าหญิงสวยแต่งกับชายรูปงามก็ได้ เพราะเหตุว่าความงามนั้นเป็นความรู้สึกของทั้งสังคมและส่วนบุคคล คนงามจึงมีหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของแต่ละสังคมและบุคคลด้วย

ค. ลักษณะของคู่สมรสในอุดมคติ มนุษย์มักมีภาพ (image) ของคนที่ตนประสงค์จะเลือกไว้เป็นคู่ครอง โดยได้จากประสบการณ์ในชีวิตตั้งแต่เกิด พ่อแม่มีอิทธิพลต่อภาพนี้ยิ่งกว่าประสบการณ์ใด ๆ ตัวอย่างเช่น ลูกชายมักแต่งงานกับหญิงที่มีลักษณะคล้ายแม่ เป็นต้น

3. ทฤษฎีความต้องการที่ตรงกันข้าม

เชื่อว่า มนุษย์จะเลือกแต่งงานกับคนที่มีคุณสมบัติที่จะสนองความต้องการจำเป็นของเขาได้ และคนที่จะสนองความต้องการของเขาได้ดีที่สุด จะต้องมีความต้องการหรือคุณสมบัติที่ตรงข้ามกับเขามากกว่าที่จะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ คนมักเลือกแต่งงานกับผู้ที่ที่มีคุณสมบัติที่ตนขาด และเป็นคุณสมบัติที่เขาต้องการด้วย ตัวอย่างเช่น ผู้มีนิสัยต้องการเอาชนะผู้อื่นจะต้องการและแต่งงานกับผู้ที่ยอมคล้อยตามผู้อื่นและมีความอดทน หรือผู้ที่ต้องการให้คนอื่นยกย่องยอมรับตน จะแต่งงานกับคนที่ชอบสรรเสริญคนอื่น หรือผู้ที่ชอบเอาใจและดูแลผู้อื่นจะแต่งงานกับผู้ที่ต้องการให้คนอื่นเอาใจและดูแลตน เป็นต้น

1.4 สาเหตุที่คนทำการสมรส

สมาคมคนเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (2524:121-125) ได้สรุปว่า สาเหตุที่คนทำการสมรส มีดังนี้คือ

1. ความรัก

ความรักคือ อารมณ์รุนแรงที่มีต่อเพศตรงข้าม มีความใคร่ ความดึงดูด ความอ่อนโยน และมีการกระทำให้สมความต้องการของอีกฝ่าย หรือสนองความต้องการสำคัญของอีกฝ่ายหนึ่ง ฯลฯ สังคมมักจะสนใจในพฤติกรรมอันเนื่องมาจากความรักของคนทั้งสอง ในบางสังคมก็ไม่ให้ความเห็นชอบที่คนทั้งสองจะอยู่ใกล้กันโดยไม่จดทะเบียนสมรส และบางสังคมก็ให้ความยินยอม

2. ฐานะทางสังคม

โดยทั่วไปหญิงที่แต่งงานกับชายที่มีฐานะทางสังคมสูงกว่า จะเลื่อนฐานะทางสังคมของตนสูงกว่าเดิม ฉะนั้นข้อนี้จึงเป็นเหตุสำคัญที่เร้าให้ผู้หญิงตัดสินใจแต่งงาน สำหรับชายข้อนี้อาจเป็นเป้าหมายในการแต่งงานได้เหมือนกัน แต่ผู้ชายมีทางเลือกฐานะของตนเองได้มากกว่า และชายบางคนก็หึงในเกียรติของตนมากกว่าที่จะฟัง "โบบุญ" ของหญิง ส่วนผู้หญิงนั้นสังคมอนุญาตในเรื่องนี้ และไม่เห็นชอบที่จะแต่งงานหลายครั้ง ฉะนั้นหญิงจึงมักจะคิดถึงข้อได้เปรียบเสียเปรียบในการแต่งงานมากกว่าชาย

3. ฐานะทางเศรษฐกิจ

สังคมปัจจุบันให้ความสำคัญแก่ความมั่งคั่งมาก ฉะนั้นคนที่แต่งงานและรักรวยขึ้นก็มีผู้เห็นว่าจะฉลาด สังคมไม่เห็นด้วยที่คนจนจะแต่งงานกับคนจน จะเห็นได้จากคำ "เตี้ยอุ้มค่อม" หรือการรักกันจนยินดี "ไปกัดก้อนเกลือกิน" ด้วยกันนั้น ในทางปฏิบัติจะไม่ทำให้เกิดผลแก่ใคร ฉะนั้นพ่อแม่ส่วน

ใหญ่จึงอยากให้ลูกมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นหลังการสมรส อย่างน้อยจะได้พึ่งตนเองได้ ไม่ต้องรบกวนพ่อแม่หรือผู้อื่น หากลูกได้รับการอบรมมาว่าเงินเป็นค่านิยมสูงสุด ลูกอาจใช้เงินหรือทรัพย์สินสมบัติของอีกฝ่ายหนึ่งมาช่วยตัดสินใจเลือกคู่มากกว่าคุณสมบัตินางประการที่มีอยู่ในบุคลิกภาพของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งถ้าขาดไปก็จะทำให้ชีวิตแต่งงานไม่เป็นสุข หรือถึงกับแตกสลายได้ด้วยเหตุที่สังคมของเรานิยามวัตถุเป็นส่วนใหญ่ ฐานะทางเศรษฐกิจจึงมักจะช่วยเลื่อนฐานะทางสังคมด้วย

4. ความคาดหวังของสังคม

อำนาจของความคาดหวังของสังคมเป็นอำนาจใหญ่อย่างหนึ่งที่ทำให้คนแต่งงาน สังคมของเราตั้งอยู่โดยคาดหวังว่าคนจะแต่งงานและตั้งครอบครัวให้เป็นหลักฐาน สังคมมักจะมองคนที่ไม่สมรสด้วยความสงสัย ในบางประเทศคนโสดเสียภาษีมากกว่าคนแต่งงาน จึงทำให้แต่งงานกันมากขึ้น คนมักจะทักท้วงว่าผู้หญิงทุกคนต้องการแต่งงาน และถ้าไม่ได้แต่งงานก็คิดเอาเองว่าเป็นเพราะไม่มีโอกาส ถ้าคนใดไม่แต่งงาน เพื่อนก็อธิบายไปต่าง ๆ ว่าเป็นเพราะพยายามจะมัดผู้ชายมากเกินไป สามารถเกินไป หรือไล่จับจนผู้ชายเข้าไม่ติด หรือไม่สามารถจะดึงความสนใจของผู้ชายได้ เพราะกลัวความคิดเช่นนี้หญิงโสดหลายคนจึงแต่งงานเสีย ถ้าหากว่าอยู่เป็นโสดแล้วมีฐานะเหมือนกับหญิงที่แต่งงานแล้วหลายคนก็อาจจะไม่แต่งงาน บางคนก็แต่งเพื่อป้องกันตัวเอง แสดงให้คนอื่น ๆ เห็นว่าตนเป็นคนปกติ ไม่ได้แต่งเพราะเกิด ความรักอย่างรุนแรงในสังคมบางสังคมการอยู่อย่างหญิงหม้ายยังง่ายดายนกว่าอยู่เป็นหญิงโสด บางคนแต่งงานเพราะไม่อยากได้ชื่อว่าเป็น "สาวแก่"

5. ความเปล่าเปลี่ยว

คนที่ออกจากครอบครัวไปอยู่ตามลำพัง เมื่อคิดว่าตัวอยู่คนเดียวในโลก เพื่อน ๆ ก็แต่งงานกันไป ไม่มีใครใกล้ชิด จะคิดอย่างจริงจังที่จะแต่งงาน หญิงหลายคนไม่ได้แต่งงานเพราะความรัก หรือเพราะเงิน ไม่ได้สนใจในรูปร่างหน้าตาผู้ชายแต่เมื่อมีใครมาขอให้แต่งงานก็แต่งเพราะความเหงา ไม่มีเพื่อนสนิท คิดว่าเมื่อแต่งงานก็จะได้เพื่อนมาช่วยกันสร้างบ้าน สร้างครอบครัว แต่การจะให้ได้เพื่อนมาต้องลงทุนสร้างมิตรภาพความเป็นเพื่อนไม่ได้เปล่า

6. การแต่งงานเพื่อหนี

หญิงสาวที่อยู่ในครอบครัวที่ไม่มีความสุข รู้สึกว่าอยู่บ้านต้องทำงานหนักเกินไปหรือถูกพ่อแม่เลี้ยงอย่างเด็ก ไม่ยอมให้ทำอะไรตามลำพัง มีข้อขัดแย้งกับพ่อแม่อยู่เรื่อย ๆ จะคิดว่าการแต่งงานเป็นทางออกที่ดีที่สุด ทำนองเดียวกันกับหญิงที่รู้สึกเบื่อหน่ายงานนอกบ้านอยากจะแต่งงานเพื่อไม่ต้องหาเลี้ยงตนเอง หญิงที่เตรียมตัวสำหรับงานอาชีพอาจจะรู้สึกว่างงานนั้นยากกว่าที่คิดไว้มาก ก็อาจอยากแต่งงานเพื่อหนีการหาเลี้ยงตนเองเช่นเดียวกัน คนที่แต่งงานเพื่อหนีจากเหตุการณ์อื่น ๆ มักจะผิดหวัง เพราะในชีวิตแต่งงานมีงานการเพิ่มขึ้นและต้องมีความรับผิดชอบตนเองมากยิ่งขึ้นด้วย ความไม่พอใจในสิ่งแวดล้อมเดิมก็เนื่องมาจากความผิดที่เกิดจากตนเอง ฉะนั้นถึงแต่งงานไปก็ไม่ช่วยให้เกิดความพอใจได้

7. การแต่งงานเพื่อสนองความต้องการจำเป็นทางเพศ

ในสังคมที่ไม่นิยมรักเสรี การอยู่ร่วมกันระหว่างชายหญิงจะกระทำได้โดยไม่มีข้อครหา ต่อเมื่อชายหญิงนั้นแต่งงานกันโดยถูกต้องตามกฎหมายและประเพณีนิยม มนุษย์ต้องการได้รับการสนองใน

เรื่องความต้องการจำเป็นทางเพศ จึงใช้การสมรสเป็นหนทางให้สนใจในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม ชายและหญิงต้องมีความรู้และเข้าใจในเรื่องเพศสัมพันธ์ ความรู้สึกและความต้องการของเพศตรงข้ามด้วย จึงจะช่วยให้การสมรสบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งใจไว้

8. การแต่งงานเพื่อสนองความต้องการจำเป็นของบุคลิกภาพ

การสมรสเป็นการสนองความต้องการจำเป็น ซึ่งบุคคลจะทำให้ยากหากไม่ได้ทำการสมรส คู่สมรสที่มีความสุขคือคู่ที่ได้รับสนองความต้องการจำเป็นที่มีความรู้สึกต้องการเหล่านี้ ทำให้คนหลายคนแต่งงานความต้องการจำเป็นซึ่งชายหญิงหวังจะได้รับความปลอดภัยโดยการแต่งงาน คือปรารถนาคนที่

- รักตน
- แสดงความรักใคร่ต่อตน
- ตนปรารถนาหรืออย่างไว้ใจได้
- นับถืออุดมคติของตน
- รู้คุณค่าในสิ่งที่ตนต้องการจะทำให้สำเร็จ
- เข้าใจอารมณ์ของตน
- ช่วยตนตัดจิตใจ
- ช่วยเร่งเร้าให้ตนเกิดความทะเยอทะยาน
- ตนยึดเป็นที่พึ่งได้
- ช่วยตนเกิดความมั่นใจในตนเอง
- ช่วยหนุนหลังให้ตนเผชิญความลำบากได้เมื่อมีความทุกข์ยาก
- เข้าใจตนอย่างที่เป็นอยู่
- ชมความสามารถของตน
- ทำให้ตนรู้สึกว่าเป็นคนสำคัญ
- ช่วยให้ตนหายเปล่าเปลี่ยว

เหล่านี้เป็นเหตุผลประการสำคัญที่ทำให้คนแต่งงาน แต่ก็มีคนจำนวนหนึ่งที่เข้าสู่พิธีแต่งงาน เพราะในระหว่างที่คบกันยับยั้งกายใจไม่ได้ เมื่อ "เสียตัว" หรือบางที่ตั้งครรภ์ขึ้นมาทำให้ต้อง "ตกบันไดพลอยโจน" ในกรณีเช่นนี้น้อยคู่จะอยู่ด้วยกันยืนยาวหรือมีความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คู่สมรสที่อยู่ในวัยรุ่น

1.5 สาเหตุที่คนไม่สมรส

นักวิชาชีพทางสุขภาพจิต กล่าวว่า ทุกคนต้องการครอบครัว แต่ทุกคนจำเป็นจะต้องแต่งงาน หรือไม่นั้นยังเป็นคำถามที่เป็นปัญหาอยู่ คนโสดที่มุ่งแต่งงานอาชีพเป็นใหญ่ เมื่อแต่งงานไปแล้วก็เป็นคู่สมรสที่ไม่ดี นักประชากรศาสตร์กล่าวว่า "วิธีคุมกำเนิดอันประเสริฐสุด คือ การอยู่เป็นโสด" ต่อไปนี้เป็นเหตุผลบางประการที่คนไม่ทำการสมรส (สมาคมคนเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย 2524 : 125 - 128)

1. การไม่ได้เรียนรู้ที่จะรักอย่างเหมาะสม

ความสามารถที่จะรักเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ ต้องเริ่มตั้งแต่อายุน้อย คือ 2-3 ขวบ ทักษะที่ดีที่มีในตอนนั้นมีผลต่อพฤติกรรมรักเมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้ว และโดยไม่เจตนา พฤติกรรมทางเพศรสคงจะเริ่มก่อเป็นรูปร่างแล้ว เด็กบางคนไม่มีตัวอย่างที่ดีที่จะเรียนรู้เรื่องความรัก เพราะพ่อแม่ทะเลาะวิวาทกัน บางทีพ่อแม่ก็เห็นว่าเรื่องรักเป็นเรื่องไม่สำคัญ ไม่ทำให้เห็นว่าการมีความรักต่อกันนั้นเป็นเรื่องสำคัญ ทักษะดีไว้ตัว (reserved) ที่พ่อแม่มีต่อกันและต่อลูก เป็นการสร้างบรรยากาศ "เยือกเย็น" ถ้ามีการตอบสนองด้วยความรักความสนิทสนมก็ถูกกล่าวหาว่าต่ำช้า

2. ความกลัวเรื่องเพศรส

ความกลัวการร่วมเพศ กลัวอันตรายในการมีบุตร คลอดบุตร มักจะมาจากการที่มารดาสั่งสอนให้ลูกสาวมีความกลัวในเรื่องนี้ตั้งแต่อยู่ในวัยเด็ก โดยจะใช้เรื่องนี้เป็นเครื่องควบคุมความประพฤติทางศีลธรรม จึงฝังใจมาจนโตเป็นผู้ใหญ่ ถ้าแต่งงานไปก็จะมีชีวิตสมรสที่เป็นสุข เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องปกตวิสัย มีความสำคัญต่อชีวิตสมรสมาก

3. เป้าหมายชีวิตที่วางไว้ล่วงหน้า

เด็กที่ผู้ใหญ่วางแผนชีวิตไว้ล่วงหน้า ว่าเมื่อโตขึ้นในอนาคตจะต้องเป็นนั่นเป็นนี่ เช่น ต้องการให้ลูกหญิงเป็นตัวแทนของลูกชาย หรือหาเลี้ยงพ่อแม่เวลาแก่เฒ่า เด็กก็มุ่งแต่จะยึดเป้าหมาย เมื่อรู้สึกว่าตัวเกิดมาผิดเพศก็พยายามทำดีทุกอย่างที่จะทำได้ ขยันเรียนตามความคาดหวัง ไม่มีเวลาคิดถึงเรื่องรักใคร่ไม่เคยออกไปเที่ยวกับผู้ชาย

4. ความพึงพอใจที่ทดแทนกันได้

คนที่มีผู้ช่วยสนองความต้องการทางกาย อารมณ์ เพศรสแล้ว เช่นคู่แฝด หรือพี่น้องที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก หรือเพื่อนเพศเดียวกันที่มีความสนิทสนมกันมาก หรือที่เรียกว่า ความสัมพันธ์กับเพศเดียวกัน (homosexual) ความพึงพอใจใหญ่หลวงในความสัมพันธ์ของมนุษย์ก็คือ การเป็นที่ต้องการ เช่น แม่ที่ซราต้องการให้ลูกดูแลตน หรือเพื่อนต้องการให้อยู่เป็นเพื่อน เมื่อรู้สึกว่าตนเป็นที่ต้องการเช่นนี้ความสนใจในเรื่องรักใคร่ก็จะน้อยลง

5. มาตรฐานการเลือกคู่สูง

ความจริงการมีมาตรฐานสูงไม่เป็นการผิดร้ายอะไร เพราะมาตรฐานสูงเป็นเครื่องหมายของความนับถือตนเอง เป็นพื้นฐานของความรักตนเอง ซึ่งช่วยให้ความรักอื่น ๆ เกิดขึ้นได้ บางคนวางมาตรฐานของคู่ที่จะเลือกไว้สูงมาก เช่นต้องการคนที่ดีจนหาที่ติไม่ได้ หากวางมาตรฐานเช่นนี้ และไม่มีคามยืดหยุ่น ก็ย่อมจะไม่ได้แต่งงาน

6. สาเหตุอื่น ๆ

นอกจากนี้ยังมีสาเหตุอื่น ๆ อีกที่ทำให้คนไม่สมรส เช่นคนที่อยู่ในสังคมที่สนใจกับความงาม ถ้ามีร่างกายที่แตกต่างจากมาตรฐานมากจะทำให้ขัดข้องที่จะแต่ง หรือขาดโอกาสที่จะพบเพื่อนต่างเพศในวัยที่ควรจะได้คบหากับต่างเพศและเลือกคู่ครอง บางคนก็ไม่เคยเรียนที่จะรักใคร่ จึงไม่มีความรักพอที่จะอยากแต่งงาน บางคนก็อยากอยู่เหนือผู้อื่นมากกว่าที่จะชนะใจเพื่อน บางคนก็ขี้อายไม่อยากจะพบใครหรือไหวตัวง่ายมากต่อคำวิจารณ์ของคนอื่น บางคนมีความรู้สึกที่ไม่มีใครรักตัว จนไม่

อาจเอื้อมไปรักใคร เป็นต้น

1.6 ความแตกต่างระหว่างชีวิตโสดกับชีวิตสมรส

คนบางคนสมรสโดยไม่ได้คิดถึงข้อดี-ข้อเสียของชีวิตสมรสให้รอบคอบ ซึ่งทั้งชีวิตโสดและชีวิตสมรสมีทั้งข้อดีและข้อไม่ดี ดังนี้ (มยุรี ภูงามทอง 2533: 85-86)

ชีวิตโสด	
ข้อดี	ข้อเสีย
<ol style="list-style-type: none"> 1. มีอิสระทางกาย ทางใจและการเงิน 2. ภาระความรับผิดชอบในครอบครัวมีน้อย 3. มีความภูมิใจที่พึ่งตนเองได้ 4. ดูแลตนเองและไม่ต้องบริการคนอื่นในครอบครัวมากกว่าคนแต่งงาน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. วุ่นวายในบางครั้ง 2. ขาดคู่คิดคู่ปรึกษา 3. ขาดผู้สนับสนุนความคิด 4. ไม่มีคนช่วยตัดสินใจ
ชีวิตสมรส	
ข้อดี	ข้อเสีย
<ol style="list-style-type: none"> 1. มีคนรัก 2. มีคู่คิดคู่ปรึกษา 3. มีผู้ช่วยให้เกิดความมั่นใจในตนเอง 4. มีคนเข้าใจในอารมณ์ของตน 5. มีคนช่วยตัดสินใจ 6. เกิดความทะเยอทะยานที่จะสร้างฐานะ 7. ถ้าคู่สมรสมีฐานะทางสังคมสูงจะช่วยให้มีฐานะสูงขึ้นด้วย 8. มีความอบอุ่นในชีวิตครอบครัว 9. มีผู้แบ่งเบาภาระทางครอบครัว 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีอิสระน้อยลง 2. ต้องปรับตัวให้เข้ากับสมาชิกในครอบครัวเดิมของคู่สมรส 3. มีความรับผิดชอบมากขึ้น อาจต้องเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวเดิมของคู่สมรส 4. ถ้าคู่สมรสมีฐานะทางสังคมต่ำ จึงตั้งให้ต่ำลงด้วย 5. พวกมีลูกมากร่างกายทรุดโทรม 6. เมื่อมีภาระทางบ้านมาก ไม่สามารถทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้เท่าที่ควร

สรุป ชีวิตโสดหรือชีวิตสมรสก็ตาม มีทั้งข้อดีและข้อเสีย บางทีข้อเสียที่เกิดจากทัศนคติของคน ถ้ามีทัศนคติที่อาจเปลี่ยนข้อเสียให้เป็นข้อดีได้ อย่างไรก็ตามผู้ที่ตัดสินใจสมรสหรืออยู่โสดควรจะได้ตระหนักในความแตกต่างของชีวิตทั้งสองแบบ

1.7 รูปแบบของการสมรส

การสมรสเป็นสัมพันธ์ภาพของชายและหญิงที่ปรากฏในสังคมมนุษย์ทุกสังคมหรือแทบทุกสังคม แต่ก็มี ความแตกต่างกันในรูปแบบของการหาคู่ครอง ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้ (ประสิทธิ์ สวัสดิ์ญาติ 2539 : 10 - 17)

1. การสมรสโดยมีสินสอด

การสมรสแบบนี้เจ้าบ่าวหรือญาติฝ่ายเจ้าบ่าวจะมอบสินทรัพย์ให้แก่บิดาหรือญาติเจ้าสาว เพื่อให้ได้ตัวเจ้าสาวมาเป็นคู่ครอง สินสอดที่ใช้ในการสมรสนั้นไม่ได้เป็นสิ่งของหรือเงินตราของมีค่าที่ใช้ซื้อตัวเจ้าสาวตามความเข้าใจที่ผิด ๆ แต่เป็นสิ่งที่มีการหน้าที่ที่เด่นชัดหลายประการ เช่น Ralph Piddington((1963) ให้ทัศนะว่าสินสอดนั้นเป็นค่าชดเชยให้พ่อแม่หรือครอบครัวฝ่ายหญิงที่ต้องสูญเสียแรงงานทางเศรษฐกิจไป เนื่องจากเมื่อสมรสแล้วในหลายสังคมที่เจ้าสาวต้องออกจากครอบครัวของตนไปอยู่ที่อื่น เช่นไปตั้งบ้านเรือนอยู่กับฝ่ายชาย (patrilocal residence) และสินสอดที่ครอบครัวฝ่ายหญิงได้รับก็จะเก็บไว้ใช้ประโยชน์สำหรับการแต่งงานของบรรดาลูกชายของครอบครัวดังกล่าว ในลักษณะเช่นนี้ก็จะทำให้ได้ละแ้วเข้ามาทำหน้าที่แทนลูกสาวที่แต่งงานแล้วแยกออกไปอยู่กับฝ่ายสามี

2. การสมรสแบบหลบฝาก

การสมรสแบบนี้ ฝ่ายชายหรือเจ้าบ่าวต้องทำงานหรือให้บริการแก่พ่อตาแม่ยายในอนาคต โดยไม่ต้องเสียสินสอดแก่ฝ่ายหญิง การสมรสแบบหลบฝากเป็นการสมรสที่มีเงื่อนไขให้ฝ่ายชายต้องทำงานพิสูจน์ตัวเองว่า เป็นผู้ที่ยืนมีความสามารถ บางคนก็ต้องทำงานหนักอยู่หลายปี ก่อนที่จะชนะใจพ่อแม่ของฝ่ายหญิงและได้อยู่กินกับเจ้าสาว

3. การสมรสแบบแลกเปลี่ยนของกำนัล

การสมรสแบบแลกเปลี่ยนของกำนัล (gift exchange) เป็นการสมรสที่ฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะแลกเปลี่ยนทรัพย์สินและของมีค่าอันเป็นที่ยอมรับในสังคมแก่กันและกัน โดยปกติของกำนัลดังกล่าวจะมีมูลค่าเท่าเทียมกัน

4. การสมรสแบบแลกเปลี่ยนพี่สาวหรือน้องสาว

การสมรสแบบแลกเปลี่ยนพี่สาวหรือน้องสาว (sister exchange) เป็นการสมรสที่แก้ไขปัญหาการสูญเสียแรงงานสตรีในครอบครัวของฝ่ายเจ้าสาวในสังคมที่เลือกที่อยู่หลังการสมรสแบบอื่น ๆ ที่ไม่ใช่แบบอยู่กับฝ่ายภรรยาหรือหมู่ญาติภรรยา (matrilocal residence) เช่นอาจเป็นแบบอยู่กับฝ่ายชาย (patrilocal residence) หรือแยกออกไปอยู่ตามลำพัง คู่บ่าวสาว (neolocal residence) เป็นต้น การสมรสแบบนี้ทำให้แต่ละฝ่ายยังคงมีสมาชิกที่เป็นเพศหญิงจำนวนเท่าเดิม การสมรสแบบนี้ อาจมีการแลกเปลี่ยนไม่ใช่เฉพาะน้องสาวหรือพี่สาวเท่านั้น อาจรวมไปถึงสมาชิกเพศหญิงคนอื่น ๆ ในครอบครัวของแต่ละฝ่าย เช่น แลกเปลี่ยนลูกสาว หลานสาว เป็นต้น

5. การสมรสแบบสืบมรดก

การสมรสแบบสืบมรดก (marriage by inheritance) เป็นการสมรสแบบหนึ่งที่บุตรหลานสามารถสืบมรดกภรรยาของญาติผู้อาวุโสกว่าได้

6. การสมรสโดยการจับคู่

การสมรสโดยการจับคู่ (capture) เป็นการสมรสแบบที่ฝ่ายชายใช้กำลังบังคับหรือทำร้ายฝ่ายหญิงให้ยอมมาเป็นภรรยาของตน วิธีการหาภรรยาแบบนี้ไม่ใช่เป็นวิธีที่สังคมยอมรับ การที่ฝ่ายชายใช้กำลังจับคู่ ลักพาตัวหญิงมาเป็นภรรยาอาจเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการเช่น เป็นการขัดแย้งระหว่างครอบครัว เป็นการแก้แค้นหรือสาเหตุอื่น ๆ แล้วใช้การจับคู่หญิงมาเป็นทางออก อีกส่วนหนึ่งนั้นเป็นการกระทำตามประเพณีหรือเป็นวิถีปฏิบัติที่สังคมยอมรับ การจับคู่ตัวฝ่ายหญิงจะทำเป็นพิธีที่กำหนดขึ้น ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงมีการนัดหมายเป็นการแน่นอน

7. การพากันหนี

การพากันหนี (elopement) เป็นการหาคู่ครองอีกแบบหนึ่งที่พบได้แทบทุกสังคม การหาคู่ครองแบบนี้ในบางสังคมถือเป็นการหาคู่ครองที่ถูกต้องเป็นที่ยอมรับของสังคม แต่ในอีกหลายสังคมการพากันหนีจะเป็นทางเลือกของชายหนุ่มหญิงสาวที่พยายามหลบหนีจากข้อกำหนดอันเข้มงวดของประเพณีหรือกฎเกณฑ์ของสังคม โดยหนีไปร่วมชีวิตด้วยกันอย่างไม่เป็นทางการหรือโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ปกครอง

1.8 อายุแรกสมรสกับภาวะเจริญพันธุ์

การที่สังคมมีสตรีสมรสช้าจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ ก็เนื่องจากการพัฒนาทางสังคมของสังคมนั้น สตรีในสังคมดังกล่าวเช่นในยุโรปตะวันตก เมื่อวัยด้อยสมรสออกไปก็จะมีระยะเวลาในการศึกษายาวนานขึ้น ทำให้ได้รับความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพและมีความคิดในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงขึ้น มีอารมณ์มั่นคง และที่สำคัญที่สุดคือสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น มีผลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับจำนวนบุตรอย่างมีเหตุผล ตามความต้องการและความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรของตนเอง มากกว่าที่จะปล่อยให้ไปตามธรรมชาติและตามประเพณีที่สืบเนื่องมาแต่โบราณ (สุริย์ กาญจนวงศ์ 2527: 5)

มีเหตุผลทางด้านประชากรศาสตร์อย่างน้อย 3 ประการที่อธิบายว่าทำไมสตรีที่สมรสเมื่ออายุน้อยจึงมีแนวโน้มที่จะมีบุตรมากกว่าสตรีที่สมรสเมื่ออายุมากกว่า กล่าวคือ (สุริย์ กาญจนวงศ์ 2527: 5)

1. การร่วมเพศจะปรากฏขึ้นบ่อยครั้งกว่าตลอดวัยเจริญพันธุ์
2. การเริ่มมีบุตรเมื่ออายุน้อย ก็หมายความว่าช่วงเวลาที่จะมีการตั้งครรภ์จะยาวนานขึ้น โดยทางทฤษฎีแล้ว ตลอดช่วงวัยเจริญพันธุ์ซึ่งมีเวลาประมาณ 31 ปี สตรีจะสามารถให้กำเนิดบุตรได้ถึง 37 คนถ้าใช้เวลาในการมีบุตร 10 เดือนต่อบุตร 1 คน และ 25 คนถ้าใช้เวลาในการมีบุตร 15 เดือนต่อบุตร 1 คน
3. ช่วงห่างระหว่างคนรุ่นต่อไป (next generation) จะสั้นลง

ปัจจัยทั้งสามประการนี้จะนำไปสู่การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นในแนวคิดทาง เศรษฐกิจสังคม สตรีที่สมรสเมื่ออายุน้อยมีแนวโน้มว่าจะมีการศึกษาน้อย มีโอกาสที่จะแสดงบทบาท ในการทำงานน้อยกว่าการเป็นมารดาของบุตร ในบางสังคมการมีบุตรเป็นการส่งเสริมสถานภาพทาง สังคมที่สำคัญ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งล่อใจไม่ให้มีการควบคุมการมีบุตรได้ แม้ว่าในประเทศที่มีภาวะ เจริญพันธุ์สูง จะพบความสัมพันธ์ระหว่างอายุแรกสมรสกับขนาดครอบครัวก็ตาม แต่ประเทศที่มีการ เจริญพันธุ์ต่ำก็ยังคงมีการสังเกตความสัมพันธ์ ระหว่างภาวะเจริญพันธุ์กับอายุแรกสมรสไม่เด่นชัดนัก ทั้งนี้อาจเนื่องด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้คือ (สุรีย์ กาญจนวงศ์ 2527 : 7-9)

1. การใช้วิธีการคุมกำเนิดและการทำแท้ง เพื่อควบคุมการเจริญพันธุ์ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในประเทศที่พัฒนาแล้ว หมายความว่า มีความสัมพันธ์ทางเพศเกิดขึ้นจะโดยการสมรสหรือไม่ก็ตาม แต่ไม่มีการให้กำเนิดบุตร ดังนั้นไม่ว่าในประเทศดังกล่าวจะมีการสมรสเมื่ออายุน้อยก็ตาม การเจริญพันธุ์จะลดลงอย่างรวดเร็วโดยการใช้วิธีการคุมกำเนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสตรีที่ยัง ไม่ต้องการบุตร และถึงแม้ว่าบางประเทศ เช่น สิงคโปร์และเกาหลี จะเลื่อนอายุการสมรสไปอีก 5-6 ปี ในศตวรรษที่ 20 ด้วยความหวังจะลดการเจริญพันธุ์ของสตรีที่มีอายุน้อยก็ตาม แต่การลดลงของภาวะ เจริญพันธุ์โดยรวมก็ไม่สามารถจะสังเกตเห็นได้ ถ้าไม่มีการใช้วิธีการคุมกำเนิดของสตรีในวัยสูงขึ้น ดังนั้น ในปัจจุบันนี้การคุมกำเนิดจึงค่อนข้างจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาวะเจริญพันธุ์มากกว่าอายุ แรกสมรส

2. รูปแบบของการสมรสแตกต่างกัน เช่น การสมรสที่มีรูปแบบเป็นทางการขณะยังไม่ถึงวัย อันสมควรที่จะให้กำเนิดบุตร (Consummated Child Marriage) แต่เป็นการจัดการโดยพ่อแม่ที่ให้การ อยู่ร่วมกัน เป็นต้น การสมรสอาจมีความหมายหลายอย่าง เช่น เป็นการอยู่ร่วมกันของหญิงและชาย การเริ่มต้นมีความสัมพันธ์ทางเพศ การให้กำเนิดบุตร หรือเพื่อพิธีการต่าง ๆ เป็นต้น และแต่ละคนก็จะ สมรสด้วยรูปแบบต่าง ๆ กัน ดังนั้นการสมรสเป็นการเริ่มต้นความสัมพันธ์ทางเพศ อายุแรกสมรสจึงมี ความสัมพันธ์กับการให้กำเนิดบุตรและครอบครัวที่สมบูรณ์

3. การมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส ในสังคมที่มีข้อห้ามอย่างเคร่งครัดไม่ให้ชายหญิงมีความ สัมพันธ์ทางเพศกันก่อนมีการสมรส เช่น ในสังคมของชาวมุสลิม จะมีผลต่อการลดอัตราการเจริญพันธุ์ เป็นอย่างยิ่ง แต่ในบางสังคมที่ยินยอมให้ชายหญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศได้ก็จะลดความสำคัญของ อายุแรกสมรสที่มีต่อภาวะเจริญพันธุ์เช่นเดียวกัน แม้ว่าข้อมูลในเรื่องนี้จะหายากก็ตาม แต่การสำรวจ ภาวะเจริญพันธุ์ของคอ스타ริกา (Costa Rica World Fertility Survey) ก็ชี้ให้เห็นจากการสัมภาษณ์ สตรีที่เป็นโสดอายุ 20-40 ปี จำนวน 898 คน มีสตรีอายุ 20-24 ปี ถึง 18.50 เปอร์เซ็นต์ที่มีสัมพันธ์ ทางเพศมาก่อน และสตรีอายุ 25-29 ปี มีเปอร์เซ็นต์การมีประสบการณ์ทางเพศมาแล้วถึง 33.20 เปอร์เซ็นต์ และเมื่ออายุมากขึ้นเปอร์เซ็นต์การมีความสัมพันธ์ทางเพศจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนเมื่อ อายุ 45-49 ปีจะมีถึง 53.70 เปอร์เซ็นต์

ผลของการเลื่อนอายุสมรสจะมีผลกระทบต่อการเจริญพันธุ์อย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับอายุเริ่มต้นที่มี การสมรสเมื่ออายุน้อยนั้นเป็นเท่าไร และเลื่อนไปสู่อายุเท่าไร เช่น ถ้าเลื่อนอายุสมรสจาก 13 ปีเป็น

16 ปี ก็จะมีผลการกระทบต่อภาวะเจริญพันธุ์น้อยมาก เพราะในช่วงนี้สตรียังไม่สามารถในการมีบุตรอย่างสมบูรณ์ แต่ถ้าเดือนอายุสมรสจาก 21 ปีเป็น 24 ปีจะมีผลต่อการเจริญพันธุ์มาก เพราะในช่วงอายุ 21-24 ปีเป็นช่วงอายุที่สตรีจะมีความสามารถในการมีบุตรสูงมาก ถ้าสมรสอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป จะสามารถลดภาวะเจริญพันธุ์ได้ถึง 1 ใน 3 หรือ 1 ใน 4 ของภาวะเจริญพันธุ์รวม (Total fertility)

อายุแรกสมรสตามกฎหมาย ในประเทศไทย

พ.ศ. 2478 มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ว่าด้วยกฎหมายครอบครัวบัญญัติไว้ว่า ชายหญิงจะสมรสกันได้ต่อเมื่อชายจะต้องมีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ และหญิงมีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์

พ.ศ. 2519 ยกเลิกบรรพ 5 ทั้งหมด กำหนดอายุของชายหญิงที่จะทำให้การสมรสกันได้ตามกฎหมายใหม่ว่าต้องมีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ทั้งคู่

1.9 หลักปฏิบัติในการใช้ชีวิตสมรส

มาสโลว์ (Abraham Maslow) (อ้างใน มยุรี ภูงามทอง 2533 : 95 – 96) นักจิตวิทยาที่สำคัญคนหนึ่งได้ให้แบบแผนความต้องการของมนุษย์ โดยแบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น การตอบสนองความต้องการเหล่านี้ จำเป็นต้องดำเนินไปตามลำดับขั้น ความต้องการดังกล่าวได้แก่

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการในเรื่องของอากาศ ความต้องการอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคและความต้องการทางเพศ จากความต้องการข้อแรกในการครองชีวิตจำเป็นจะต้องสร้างฐานะให้ความมั่นคง ให้มีการอยู่ดีกินดี ครอบครัวที่เศรษฐกิจไม่ดีมักมีแนวโน้มที่จะเกิดการทะเลาะกันมากกว่าครอบครัวที่เศรษฐกิจดี เพราะเงินทองไม่พอใช้จ่ายย่อมหงุดหงิด อารมณ์ไม่ดี อาจกล่าวโทษซึ่งกันและกัน ปัญหาในการใช้ชีวิตคู่ก็จะเริ่มที่จุดนี้เอง

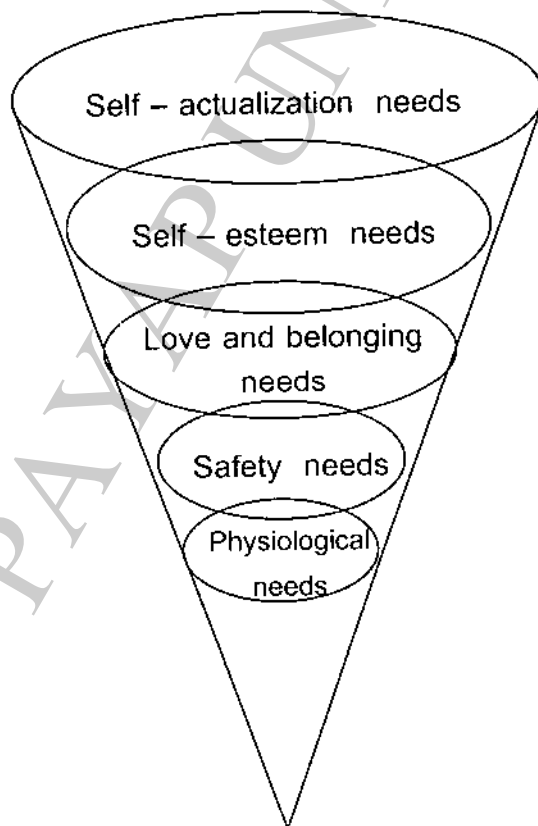
2. ความต้องการความมั่นคงและปลอดภัยของชีวิต (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่จะอยู่อย่างมั่นคงปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม ผู้ตัดสินใจใช้ชีวิตคู่ย่อมหวังว่าตนเองจะได้รับการคุ้มครองหรือความมั่นใจในการสร้างอนาคตร่วมกันกับคู่ชีวิต หากคนหนึ่งคนใดไม่ประหยัดห่วงใยในสังคม ทำงานไม่เป็นหลักแหล่ง ย่อมทำให้เกิดความรู้สึกไม่ปลอดภัยในการดำรงชีวิตในสังคม การแตกร้างในครอบครัวย่อมเกิดขึ้นได้

3. ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การมีชีวิตคู่ทุกคนต้องการให้สังคมยอมรับ ถ้าชีวิตคู่ที่สังคมไม่ยอมรับมักจะไม่ยั่งยืนและเป็นชีวิตครอบครัวที่ไม่มีความสุข ชีวิตคู่จึงต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน อย่างเช่น ชายหนุ่มแต่งงานกับหญิงหม้าย สังคมมักจะไม่ยอมรับและพูดว่า "หนุ่มหึงแห่งกินแดงเผาตาย" และชีวิตครอบครัวระหว่างชายหนุ่มกับหญิงอายุมากมักจะประสบผลสำเร็จ

4. ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs) เป็นความต้องการดีเด่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่จะได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตนเองในเรื่องของความรู้ความสามารถและความสำคัญของบุคคลชีวิตคู่หลายคู่ที่เข้าใจผิดและทะเลาะวิวาทกันก็เพราะการไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เช่น ถ้าผู้หญิงพูดว่า “ เธอดีแต่เกาะชายกระโปรงฉัน ” ถือว่าเป็นการลบหลู่กันอย่างยิ่ง ธรรมชาติของมนุษย์จะไม่ยอมให้ใครดูถูกง่าย ๆ ในการใช้ชีวิตคู่จึงต้องให้เกียรติแก่คู่ชีวิตให้มาก เช่น มีการยกย่องชมเชย เปิดโอกาสให้เขาตัดสินใจเอง พูดในสิ่งที่เขาภูมิใจ พยายามทำให้เห็นว่าเขามีค่าสำหรับเรา การประพุดินนอกใจถือเป็นการดูถูกไม่ให้เกียรติ เหยียบย่ำศักดิ์ศรีคุณค่าของชีวิตอย่างร้ายแรง

5. ความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการที่อยากจะทำให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อพัฒนาตัวเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในการดำเนินชีวิตคู่ต้องให้โอกาสเขาตัดสินใจ ให้คู่ชีวิตได้ใช้ความสามารถของตนเอง เกิดความสำเร็จอย่างภูมิใจ จะทำให้เกิดความพอใจอันจะนำไปสู่ความสุข

ความต้องการทั้ง 5 ประการตามแนวของมาสโลว์นั้น เป็นเรื่องที่ต้องเข้าใจและให้การตอบสนองอย่างพอเพียง จะทำให้รากฐานชีวิตสมรสมั่นคง การละเลยเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ตนเองคิดว่าไม่สำคัญโดยไม่เข้าใจว่าอีกฝ่ายหนึ่งนั้นสำคัญอย่างไร ทำให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจได้ การชมกันเล็ก ๆ น้อย ๆ การให้ของขวัญวันสำคัญ ๆ การสนทนาถึงความสำเร็จของอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นการสร้างบรรยากาศที่สุขสดชื่นในชีวิตครอบครัว

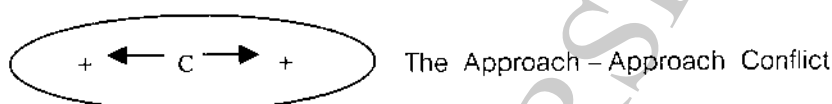
ภาพแสดงความต้องการตามลำดับขั้นของ มาสโลว์ (Maslow's hierarchy of needs)

(Santrock 1988 : 453)

อย่างไรก็ดี เมื่อบุคคลมีความต้องการหลายอย่างพร้อมกันอาจทำให้ บุคคลเกิดความขัดแย้งในใจได้

ความขัดแย้ง (Conflict) หมายถึง สถานการณ์ที่บุคคลเผชิญกับความต้องการตั้งแต่สองชนิดขึ้นไป และตัดสินใจไม่ได้ว่าจะเลือกสิ่งใดทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้วจะทำให้เกิดภาวะของความคับข้องใจขึ้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เลวิน (Lewin) แบ่งได้เป็น 3 ชนิด คือ (Santrock , J. W . 1988 : 414 – 415)

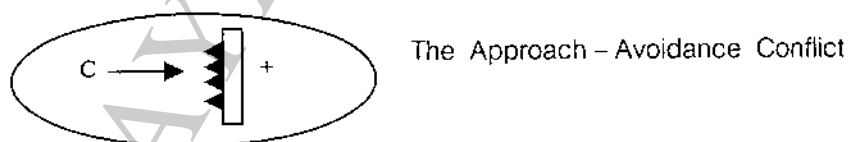
1. ความขัดแย้งชนิดบวกหรือชอบทั้งสอง (Two Positive Conflict หรือ Approach – Approach Conflict) เป็นความขัดแย้งเมื่อสิ่งที่เราต้องการเป็นสิ่งที่เราชอบทั้งสองอย่าง บุคคลจะอยู่ระหว่างตัวเลือกละหว่างกัน ซึ่งมีลักษณะเป็นบวกทั้งคู่ แต่เราต้องเลือกเพียงหนึ่งอย่าง

2. ความขัดแย้งชนิดลบหรือไม่ชอบทั้งสอง (Two Negative Conflict หรือ Avoidance Conflict) เป็นความขัดแย้งเมื่อสิ่งที่เราต้องเลือกเป็นสิ่งที่เราต้องการหลีกเลี่ยงทั้งสองอย่าง แต่เราต้องเลือกอย่างหนึ่ง เช่น เราจะไปหาหมอฟันเพื่อถอนฟันหรือจะทนปวดฟัน

3. ความขัดแย้งชนิดบวกลบหรือทั้งรักทั้งเกลียด (Positive - Negative Conflict หรือ Approach - Avoidance Conflict) เป็นความขัดแย้งเมื่อมีสิ่งหนึ่งที่เรารักและขณะเดียวกันก็ต้องการหลีกเลี่ยงจากสิ่งนั้น เช่น เราต้องการสมรสเพื่อได้รับความรัก แต่ขณะเดียวกัน การสมรสในปัจจุบันก็เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ

นอกจากนี้ สมาคมคนตรีศรัศตราแห่งประเทศไทย (2524:144) ได้เสนอแนวทางการใช้ชีวิตสมรส ดังนี้คือ

1. เป็นคนที่เปลี่ยนได้ รู้จักผ่อนปรนประนีประนอม
2. มีความรับผิดชอบ เป็นผู้ไว้วางใจและเชื่อถือได้
3. มีความอดกลั้น ไม่เป็นคนโมโหฉุนเฉียวง่าย
4. เห็นการณ์ไกลและเสียสละได้

5. เข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
6. สำนึกถึงความจำเป็นที่จะต้องหาทางออกอย่างถูกต้อง เมื่อมีความผลัดกันทางเพศ และเห็นความสัมพันธ์ทางเพศเป็นเรื่องสำคัญสำหรับชีวิตสมรส
7. ยอมรับว่าคุณค่าสูงสุดในชีวิตคือครอบครัวและบ้าน
8. เห็นความสำคัญของการแสดงความรักออกมาในลักษณะที่ผู้อื่นเข้าใจได้
9. มีความอดทนและสามารถทำงานหนักได้
10. มีสามัญสำนึก
11. ซื่อสัตย์และจงรักภักดี
12. มีอารมณ์ขัน รู้จักทำจิตใจให้เบิกบานและแจ่มใสอยู่เสมอ
13. มีศรัทธาและภูมิใจในคู่ชีวิตสมรสของตน
14. เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ชอบปรับความเข้าใจมากกว่าเก็บไว้ในใจ
15. มีความร่วมมือและมีนิสัยชอบช่วยเหลือ
16. เป็นคนใจเย็นและรอบคอบ

การคบหาระยะหนึ่งที่นานพอสมควร รวมทั้งคบเพื่อนของผู้ที่เป็นคู่หมายจะทำให้ชายหญิงที่กำลังเลือกคู่พบว่า อีกฝ่ายหนึ่งมีคุณสมบัติดังกล่าวหรือไม่ คุณสมบัติเหล่านี้เป็นลักษณะที่ปลูกฝังหรือฝึกฝนให้มีขึ้นได้

ลัดดาวัลย์ ศรียานนท์ (อ้างใน มยุรี งามทอง 2533: 97-100) ได้กล่าวถึงหลักปฏิบัติของสามีภรรยาในการใช้ชีวิตสมรส ดังนี้คือ

1. การรู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง
2. การรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน
3. การรู้จักพูดและหยุดพูดในโอกาสอันสมควรและเหมาะสม
4. การรู้จักแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบในครอบครัว
5. การรู้จักไว้วางใจและเชื่อถือในเกียรติของอีกฝ่ายหนึ่ง
6. จงรักภักดีของสามีหรือภรรยาให้เหมือนญาติของตนเอง
7. หมั่นปรับความเข้าใจกันระหว่างสามีและภรรยาโดยไม่ใช้อารมณ์
8. ดูแลเอาใจใส่ในร่างกายและสุขภาพของตนเอง
9. มีความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษาตามสมควร
10. การรู้จักเอาอกเอาใจและเอาใจใส่ในความต้องการ รสนิยม งานอดิเรกของอีกฝ่ายหนึ่ง
11. หากมีการศึกษาต่างระดับกันมาก ฝ่ายที่ด้อยกว่าควรพยายามยกระดับความรู้ของตนเอง
12. การรู้จักเตรียมตัวเป็นพ่อและแม่ที่ดี

1.10 เกณฑ์ในการพิจารณาชีวิตสมรสที่ประสบความสำเร็จ

เมื่อแต่งงาน ชายหญิงทุกคู่ปรารถนาให้ชีวิตสมรสของตนประสบความสำเร็จ นักการศึกษา

เรื่องชีวิตสมรสและครอบครัวหลายคนศึกษาวิจัยและสรุปว่า ชีวิตสมรสที่ประสบความสำเร็จมีลักษณะครบตามเกณฑ์ต่อไปนี้คือ (สมาคมคนเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย 2524:166-167)

1. ชีวิตสมรสที่ยั่งยืน

สมดังคำอวยพรของไทยที่ว่า “ให้อยู่ด้วยกันจนแก่จนเฒ่า” ถือไม่ท้ายสุดของกระบวนยอดเพชร” แม้ว่าคู่สมรสจะผ่านเหตุการณ์เลวร้ายบางอย่าง เช่น ความยากจนแสนสาหัส การทะเลาะเบาะแว้ง แต่ถ้าไม่ถึงขั้นที่ทำให้การสมรสแตกหัก สามีภรรยาแยกกันอยู่ หรือหย่าร้างกัน ก็นับได้ว่าเป็นการสมรสที่ยั่งยืน

2. ชีวิตสมรสที่มาสูก

ทั้งสามีภรรยาจะต้องยอมรับว่า ตนมีความสุขและรู้สึกว่าคู่สมรสมีความสุข และเมื่อถามความรู้สึกของสมาชิกคนอื่นในครอบครัว ตลอดจนคนนอกครอบครัวก็ต้องเห็นพ้องต้องกันว่าคู่สมรสมีความสุข

3. ความพึงพอใจในชีวิตสมรสของตน

คู่สมรสที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสของตนมักเข้ากันได้ดีและมีความสุข เขาจะตอบรับเมื่อมีผู้ถามคำถาม เช่น “สมมติว่าคุณกลับเป็นโสดใหม่ได้ คุณจะเลือกแต่งงานกับคู่สมรสคนปัจจุบันของคุณไหม” อย่างไรก็ตามชีวิตคู่สมรสของคู่ที่ตอบรับคำถามข้างต้นไม่จำเป็นต้องปราศจากความขัดแย้งใด ๆ เขาอาจมีความแตกต่างหรือขัดแย้งกันบ้าง แต่สิ่งที่พอใจมีมากกว่าสิ่งที่ไม่พอใจ และหรือสิ่งที่ไม่พอใจกันและกันนั้นไม่สำคัญจนคู่สมรสมองข้ามเสียได้

4. การปรับตัวในเรื่องเพศ

Terman และ Olson พบว่าหากคู่สมรสปรับตัวเข้ากันได้ 9 เรื่องต่อไปนี้ จะเป็นคู่ที่ปรับตัวเข้ากันได้ในเรื่องเพศ

- ก. ตกลงกันได้ในเรื่องความถี่ของการร่วมเพศ
- ข. มีความปรารถนาเสมอกันในเรื่องเพศ
- ค. ภรรยาบรรลุจุดสุดยอดในการร่วมเพศ
- ง. ทั้งคู่มีความพอใจในการร่วมเพศ
- จ. สามีหรือภรรยาไม่ร่วมเพศหรือไม่ปรารถนาจะร่วมเพศกับคนอื่น ซึ่งไม่ใช่สามีหรือภรรยาของตน
- ฉ. ฝ่ายหนึ่งไม่เคยหรือน้อยครั้งที่จะขัดขึ้นเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งต้องการร่วมเพศ
- ช. ฝ่ายหนึ่งเห็นใจอีกฝ่ายหนึ่ง หรือไม่รู้สึกไม่พอใจเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งปฏิเสธการร่วมเพศ
- ซ. ต่างฝ่ายไม่บ่นหรือไม่เคยไม่พอใจเมื่อร่วมเพศกับคู่สมรสของตน
- ฌ. คู่สมรสไม่เคยร่วมเพศกับคนอื่นก่อนการสมรส

5. การปรับตัวเรื่องอื่น ๆ ในชีวิตสมรส

คู่สมรสที่ประสบความสำเร็จจะตกลงกันได้ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การใช้จ่ายเงิน การปฏิบัติต่อเขย-สะใภ้ ปรับตัวให้มีความสนใจและค่านิยมเหมือน ๆ กัน และมักไม่เคยมีเรื่องที่ก่อความรำคาญใจใด ๆ ให้ตนต้องบ่นว่ากัน

6. ความสามัคคี

คู่สมรสที่ประสบความสำเร็จมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นส่วนใหญ่ในทุกเรื่องรวมทั้งมีเป้าหมายร่วมกันและความพยายามให้บรรลุเป้าหมายของครอบครัวด้วย

7. ความเป็นเพื่อน

คู่สมรสส่วนใหญ่ตอบตรงกันว่าทำไรที่ได้รับจากชีวิตสมรส คือความเป็นเพื่อนซึ่งแสดงออกโดย

- ก. มีความสนใจและกิจกรรมร่วมกัน
- ข. เมื่อมีเรื่องข้องใจนำมาพูดกันให้หายข้องใจ
- ค. เข้าใจความคิดและความรู้สึกของอีกฝ่ายหนึ่ง
- ง. แสดงออกให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ว่ารัก

1.11 ความสัมพันธ์ทางเพศก่อนการสมรส

เมื่อมนุษย์เข้าสู่วัยหนุ่มสาว ก็จะเริ่มมีความสนใจในเพศตรงข้ามด้านผู้ชายและอาจมีเพศสัมพันธ์ต่อกัน การที่ชายหญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกันนั้นอาจจะนำไปสู่การสมรส และก่อตั้งครอบครัวได้ในที่สุด แต่การมีความสัมพันธ์ทางเพศต่อกันนั้นไม่ได้เป็นหลักประกันว่าจะมีการสมรสเสมอไป และการสมรสเกิดขึ้นได้โดยไม่จำเป็นต้องมีเพศสัมพันธ์กันมาก่อน การมีเพศสัมพันธ์ของชายหญิงก่อนการสมรสนั้นถือได้ว่าเป็นเพียง "การสมสู่" (mating) ไม่ใช่การสมรส (marriage) เพราะการสมสู่เน้นเป็นการอยู่ร่วมกันชั่วคราว ชั่วขณะ ไม่ถาวร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาความสุขทางเพศเป็นหลัก ปกติจะไม่มีข้อผูกมัด หรือเงื่อนไขอะไรในเชิงที่จะอยู่กินด้วยกันแบบครอบครัว การมีเพศสัมพันธ์ในลักษณะนี้มีอยู่แทบทุกสังคม ไม่รูปใดก็รูปหนึ่ง ยิ่งกว่านั้นบางสังคมยังถือว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่ชายหนุ่มควรจะได้มีประสบการณ์ในการสมสู่อย่างเพียงพอก่อนที่จะเข้าสู่การสมรส

การสมสู่ของมนุษย์ดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่แตกต่างไปจากการสมรสเพราะถึงแม้ว่าการสมรสจะเป็นการแสวงหาความสุขทางเพศของมนุษย์เช่นเดียวกับการสมสู่ก็ตาม แต่การสมรสยังมีการหน้าที่ทางสังคม (social functions) ที่สำคัญยิ่งกว่าเรื่องเพศอีกหลายประการ เช่น การสมรสจะเป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่อยู่กินด้วยกันอย่างเปิดเผยเป็นที่รับรู้ของคนทั่วไป โดยสังคมคาดหวังที่จะเห็นคู่สมรสร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรือบางครั้งยังขยายวงออกไปถึงญาติพี่น้องของแต่ละฝ่ายด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเกษตรหรือสังคมกำลังพัฒนา เช่น การอุปการะญาติของคู่สมรสที่พบในสังคม ไทย จีน และพม่า เป็นต้น นอกจากนั้นคู่สมรสยังถูกคาดหวังให้ผลิตลูกหลานสืบต่อเชื้อสายของสกุลวงศ์ต่อไป เมื่อมีบุตรแล้วจะเป็นบุตรโดยสายโลหิตหรือบุตรบุญธรรมก็ตาม คู่สมรสจะต้องยอมรับและปกป้องดูแลบุตรของตนร่วมกัน และทั้งคู่จะต้องมีความปรารถนาที่จะอยู่กินกันไปยาวนานตลอดชีวิต ไม่ใช่เป็นเพียงการอยู่ร่วมกันในระยะสั้นๆ ฉุกเฉินการสมสู่ (ประสิทธิ์ สวัสดิ์ญาติ 2539 : 7 - 9)

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสมรส

2.1 งานวิจัยในประเทศ

กัญญา แสงสุชาติ (2510 : 51 – 53) ได้ศึกษาเปรียบเทียบค่านิยมทางสังคมระหว่างผู้ใหญ่และหนุ่มสาวในระดับการศึกษาสูงเกี่ยวกับครอบครัวและการสมรส กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนิสิตปีสุดท้ายของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 365 คน เป็นนิสิตชาย 150 คน และนิสิตหญิง 215 คน และกลุ่มผู้ใหญ่ที่เคยเป็นหนุ่มสาวในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และปัจจุบันนี้มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป จะต้องเป็นผู้ที่เคยผ่านการศึกษาชั้นอุดมศึกษามาแล้ว มีจำนวนทั้งสิ้น 110 คน เป็นชาย 72 คน และเป็นหญิง 38 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับค่านิยมด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านความรัก ด้านการพบปะสมาคม และการปฏิบัติตนของหนุ่มสาว ด้านการเลือกคู่ครอง ด้านการแต่งงาน เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่าทั้งผู้ใหญ่และหนุ่มสาวที่มีระดับการศึกษาสูง ถือว่าความรักเป็นสิ่งสำคัญในการสมรสและการสมรสกันระหว่างหนุ่มสาวเป็นสิ่งสำคัญในการเลือกคู่ครอง และยังพบว่าค่านิยมของสตรีเกี่ยวกับอายุที่ควรทำการสมรสของชายคือควรจะสมรสเมื่ออายุ 30 ปีขึ้นไป และหญิงควรจะสมรสระหว่างอายุ 25 – 29 ปี สำหรับอุปสรรคที่สำคัญในการสมรส พบว่า รายได้ของหนุ่มสาวมีความสำคัญในเรื่องนี้ สำหรับค่านิยมในการครองเรือน พบว่าหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของชายภายในครอบครัว คือ การเป็นผู้นำครอบครัว การหารายได้ ส่วนหน้าที่ของหญิง คือ การดูแลครอบครัวให้ได้รับความสุข และเป็นแม่บ้านอบรมเลี้ยงดูบุตร

สมหมาย วันสอน (2514 : ค – ง) ได้ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและประชากรที่มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรสของคนไทยในชนบท ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา เป็นข้อมูลจากการวิจัยของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและประชากรในประเทศไทย ในส่วนที่เป็นการวิจัยในเขตชนบท ดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระหว่างเดือนเมษายน ถึงพฤษภาคม 2512 โดยนิสิตทั้งในชั้นปริญญาบัณฑิต และมหาบัณฑิต ซึ่งได้ผ่านการอบรมในหน้าที่พนักงานสำรวจ ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนและภรรยา และสตรีที่สมรสแล้วในครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง อายุไม่เกิน 60 ปี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและประชากรที่มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรสของประชากรไทยที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท กล่าวคือ ในด้านการทำนอกรับเลี้ยงบุตรก่อนการสมรส พบว่า สตรีตัวอย่างที่ทำงานนอกรับเลี้ยงบุตรก่อนการสมรสจะมีอายุแรกสมรสสูงกว่าสตรีตัวอย่างที่ไม่เคยทำงานนอกรับเลี้ยงบุตรก่อนการสมรส ส่วนในด้านฐานะของครอบครัว ประชากรตัวอย่างซึ่งอยู่ในฐานะยากจน กว่าจะมีอายุแรกสมรสต่ำกว่าประชากรตัวอย่างซึ่งอยู่ในฐานะปานกลาง หรือค่อนข้างดี สำหรับในด้านจำนวนที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูก พบว่าประชากรตัวอย่างที่มีที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกน้อย จะทำการสมรสเร็วกว่าประชากรตัวอย่างที่มีจำนวนที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกมากกว่า นอกจากนี้ยังพบว่า ประชากรตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูง และประชากรตัวอย่างชายที่ไม่รู้หนังสือ จะมี

อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงเช่นเดียวกัน นอกจากนี้อายุแรกสมรสของสตรีตัวอย่างจะต่ำกว่าของเพศชาย ประมาณ 3.5 ปี

วิมาลา เจียมสากล (2515 : 113 - 116) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของบิดามารดาในชนบทไทยเรื่องการสมรสของบุตรโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมและประชากร อันอาจยังผลต่อทัศนคติของบิดามารดาในชนบทไทยในเรื่องการสมรสของบุตรในด้านต่าง ๆ เช่น อายุที่เหมาะสมในการสมรสแบบครอบครัวและการเลือกคู่สมรส เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน และสตรีที่สมรสแล้วในครัวเรือนที่เป็นตัวอย่าง อายุไม่เกิน 60 ปี ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าว กับทัศนคติของบิดามารดา โดยใช้วิธีการทางสถิติศาสตร์ และคอมพิวเตอร์ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่มีผลต่อทัศนคติของบิดามารดาในการกำหนดอายุที่เหมาะสมในการสมรสของบุตร ก็คืออาชีพ บิดามารดาที่อยู่ในกลุ่มอาชีพเกษตรมีทัศนคติที่จะให้บุตรสมรสเร็วกว่ากลุ่มอาชีพอื่น นอกจากนี้แล้วอาชีพยังมีอิทธิพลต่อทัศนคติของบิดามารดาในการกำหนดแบบครอบครัวของคู่สมรสอีกด้วย ซึ่งพบว่า บิดามารดากลุ่มอาชีพเกษตรกรรมมักต้องการให้บุตรและคู่สมรสเข้ามาอยู่ร่วมในครอบครัวด้วย ในขณะที่กลุ่มอาชีพอื่นมีทัศนคติที่จะให้แยกไปอยู่ต่างหากและพบว่าจำนวนบุตรที่มีชีวิตก็มีผลต่อทัศนคติของบิดามารดาในการกำหนดแบบครอบครัว ของบุตรภายหลังการสมรสเช่นเดียวกัน กล่าวคือ บิดามารดาที่มีบุตรน้อย มักมีความต้องการที่จะให้บุตรและคู่สมรสเข้ามาอยู่ร่วมด้วยในสัดส่วนสูงกว่าบิดามารดาที่มีบุตรมาก นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของบิดามารดาในการกำหนดอายุที่เหมาะสมในการสมรสของบุตร แบบครอบครัวของบุตรภายหลังการสมรส และการเลือกคู่สมรสของบุตร ได้แก่ อาชีพ ฐานะของครอบครัว ระดับการศึกษา และอายุปัจจุบันของบิดามารดา รวมทั้งจำนวนบุตรที่มีชีวิต

ต่อมา วารี วงษ์พินัยรัตน์ (2516 : 37 - 39) เปรียบเทียบความมีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัวระหว่างผู้ที่มีการศึกษาสูงและผู้มีการศึกษาต่ำ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีการศึกษาสูงจำนวน 120 คน และผู้มีการศึกษาต่ำจำนวน 120 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวัดความมีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัวจำนวน 70 ข้อ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ชนิดมีแบบแผน (Structured - Interview) ผลการวิจัยพบว่าผู้มีการศึกษาสูงมีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัวดีกว่าผู้มีการศึกษาต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่าในกลุ่มการศึกษาต่ำ ข้าราชการมีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัวดีกว่าผู้ไม่ใช่ข้าราชการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่มีระดับ .01 นอกจากนี้ยังพบว่าความมีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัวในสังคมไทยมีแนวโน้มสูงขึ้น

พัชรี อัยราชวงษ์ (2521 : 4 - 5, 110 - 111) ได้ศึกษาจริยศึกษาของสตรีไทยในสุภาสิตสอนหญิงคากลอน โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาค่านิยม เกี่ยวกับสตรีของสังคมสมัยที่มีการแต่งวรรณคดีเรื่องนี้และเพื่อศึกษา ค่านิยมต่าง ๆ ในวรรณคดีนี้ มีความเหมาะสมสำหรับสตรีไทยในปัจจุบันมากน้อยเพียงใด โดยศึกษาจากหนังสือสุภาสิตสอนหญิง คากลอนฉบับของกรมศิลปากร

พ.ศ. 2510 หลักฐานทางประวัติศาสตร์ กฎหมาย เป็นต้น สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับสถานะภาพของสตรีในสมัยนั้นได้ดังนี้

1. การเลือกคู่ครอง การไม่เลือกใครเป็นสามีเลยแทนที่จะพิจารณาในแง่ว่าไม่มีชายใดเหมาะสมหรือยังไม่อยากมีสามี หญิงนั้นกลับถูกเยาะเย้ยว่าเป็นหญิงที่ไม่มีใครต้องการ เพราะสังคมยึดถือว่า ชีวิตหญิงต้องผ่านการแต่งงานจึงจะเป็นชีวิตที่สมบูรณ์

2. สิทธิในการเป็นเจ้าของตนเอง หญิงไม่มีสิทธิในการครอบครองตนเอง เพราะพ่อแม่ก็ตีสามีก็ตี สามารถดูค่า ตี ขายและยกลูกสาว หรือภรรยาให้แก่คนอื่นได้

3. อิศรภาพในเรื่องของความรัก ผู้หญิงไม่มีสิทธิจะแสดงความรู้สึกให้ฝ่ายชายได้ ทราบก่อนว่าตนรักใคร เพราะหญิงใดทำเช่นนั้นจะได้ชื่อว่าหญิงหน้าด่าน ไม่รู้จักอาย นับเป็นความประพฤติชั่วอย่างหนึ่งของผู้หญิง ดังนั้นหญิงไม่มีสิทธิที่จะเลือกเป็นภรรยาของใครได้ตามความพอใจของตนหากชายนั้นไม่ได้เข้ามาพัวพันด้วย ต่างจากชายที่จะเลือกใครก็ได้ เมื่อรักใครก็เข้าไปติดต่อกับคนนั้น ครั้นเมื่อหน่ายหรือไม่ถูกใจก็เปลี่ยนไปหาหญิงอื่นต่อไป ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ชายจะมีภรรยากี่คนก็ได้ ในขณะที่ผู้หญิงต้องมีสามีเพียงคนเดียว และต้องยึดให้มั่น อย่าให้สามีทอดทิ้งได้เป็นอันขาด

4. สภาพของการเป็นภรรยา ผู้หญิงที่เป็นภรยานั้นจะมีสภาพไม่ต่างอะไรกับคนรับใช้ เพราะภรรยาจะต้องคอยปรนนิบัติให้สามีได้รับความสะดวกสบายทุกอย่าง ไม่ว่าจะย่างก้าวไปทางไหน ภายในบ้าน ไม่ว่าจะหลับหรือตื่น ภรรยาจะต้องคอยรับใช้ และจัดเตรียมสิ่งของที่จำเป็นไว้ให้พร้อมอยู่เสมอ

รุจี อรุณศิลป์ (2521 : 137 - 143) ศึกษาเปรียบเทียบภาวะการสมรสและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของคนไทยในเขตเมืองและเขตชนบท เพื่อศึกษาถึงภาวะการสมรสโดยทั่วไปของคนไทย และลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจและประชากรของกลุ่มคนที่มีอายุแรกสมรสแตกต่างกันออกไปในเขตเมืองและเขตชนบท และรวมทั้งอายุแรกสมรสที่แตกต่างกันจะยังผลให้ภาวะเจริญพันธุ์ในแต่ละเขตแตกต่างกันอย่างไร ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและประชากรในประเทศไทย ในส่วนที่เป็นการวิจัยทั้งเขตเมืองและเขตชนบท ระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม พ.ศ. 2512 และ พ.ศ. 2513 ตามลำดับ ดำเนินการวิจัยโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนและภรรยา รวมทั้งสตรีที่สมรสแล้วในครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างอายุไม่เกิน 60 ปี แต่ในการศึกษาครั้งนี้ได้คัดเลือกศึกษาเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนชาย และสตรีที่เคยสมรสไม่ว่าจะมีสถานะภาพสมรสในขณะที่ไปทำการสัมภาษณ์เป็นเช่นไรก็ตาม ผลการศึกษาพบว่า โดยทั่วไปแล้วแบบแผนการสมรสของคนไทย จะอยู่ระหว่างแบบแผนการสมรสตามประเพณี และแบบแผนการสมรสแบบตะวันตก และพบว่าในทศวรรษที่ผ่านมาประชากรไทยชายหญิงมีแนวโน้มจะเลื่อนระยะเวลาการสมรสออกไป เมื่อพิจารณาตามเขตที่อยู่อาศัยแล้วพบว่า คนในเขตเมืองจะสมรสช้ากว่าคนในเขตชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี จะสมรสช้าที่สุด ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งสูงกว่าจะสมรสช้ากว่าผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำกว่า แต่ความแตกต่างของอายุ

แรกสมรสตามระดับความมั่งคั่งนี้ จะปรากฏชัดเจนในเขตเมืองมากกว่าในเขตชนบท ในเรื่องอาชีพพบว่าผู้ประกอบอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญสูงกว่า เช่นอาชีพวิชาชีพข้าราชการ จะสมรสช้ากว่าผู้ที่ประกอบอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญต่ำกว่า เช่นอาชีพเกษตรกรกรรม สตรีที่เคยทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสจะสมรสช้ากว่าผู้ที่ไม่เคยทำงานนอกบ้าน และยังพบว่าสตรีที่ทำงานนอกบ้านก่อนสมรสในระยะเวลาที่นานกว่าจะสมรสช้ากว่าผู้ที่ทำงานนอกบ้านก่อนสมรสในระยะเวลาที่น้อยกว่าเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบว่าอายุแรกสมรสจะมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันกับระดับการศึกษาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท กล่าวคือผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงจะสมรสช้ากว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า ซึ่งลักษณะเช่นนี้ในเขตเมืองโดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี จะปรากฏชัดที่สุด ส่วนการเลือกคู่ครองในการสมรสนั้นพบว่าสตรีในเขตเมืองที่เลือกคู่ครองด้วยตนเองมีอายุแรกสมรสสูงกว่าสตรีที่พ่อแม่หรือคนอื่น ๆ เป็นผู้เลือกคู่ครองให้ แต่ในเขตชนบท สตรีที่เลือกคู่ครองด้วยตนเองกลับมีอายุแรกสมรสต่ำสุด ในส่วนที่เกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์นั้นพบว่า ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท อายุแรกสมรสสูงจะมีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์โดยมีความสัมพันธ์ไปในทางกลับกัน คือผู้ที่มีอายุแรกสมรสสูงจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำและผู้ที่มีอายุแรกสมรสต่ำจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูง

อุทิศ เชาวลิต (2521 : 102 - 106) ศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการสมรสของนักศึกษาโรงเรียนสารพัดช่างในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อต้องการทราบข้อเท็จจริงว่านักศึกษาที่คัดเลือกมาเป็นตัวอย่างในการศึกษา ซึ่งมีคุณลักษณะและภาวะแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และประชากรแตกต่างกัน จะมีแนวความคิดเกี่ยวกับการสมรสในแง่ต่าง ๆ เป็นไปในลักษณะใดและมีความแตกต่างมากน้อยประการใด ข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้ทำการศึกษาจากกลุ่มของนักศึกษาโรงเรียนสารพัดช่างเขตกรุงเทพมหานคร โดยเลือกตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานคร จากโรงเรียนสารพัดช่างพระนคร โรงเรียนสารพัดช่างสีพระยา โรงเรียนสารพัดช่างธนบุรี และโรงเรียนสารพัดช่างนครหลวงรวมทั้งสิ้น 1,035 คน ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีแนวความคิดว่าผู้หญิงควรแต่งงานเมื่ออายุ 21 - 22 ปี และผู้ชายควรแต่งงานเมื่ออายุ 25 - 26 ปี ส่วนเรื่องระยะเวลาในการรู้จักคู่สมรสก่อนการแต่งงานนั้น นักศึกษามีความเห็นว่าคุณสมรสควรรู้จักกันเป็นเวลา 1 - 2 ปี เกี่ยวกับเรื่องการสร้างฐานะก่อนการแต่งงาน ปรากฏว่านักศึกษาส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าควรเก็บรวบรวมเงินทองให้ได้จำนวนหนึ่งก่อนการแต่งงาน หากพิจารณาเกี่ยวกับระยะเวลาในการทำงานเพื่อสร้างฐานะ นักศึกษาก็มีความเห็นว่าควรจะยึดระยะเวลาในการทำงานออกไปจนกว่าคิดว่าพร้อมจึงแต่งงาน และหากพิจารณาเรื่องการทำงานของฝ่ายหญิงภายหลังแต่งงานด้วย พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสตรีควรออกทำงานนอกบ้าน แต่ก็ยังมีนักศึกษาอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วย นักศึกษามีความเห็นว่าคุณสมรสสัมพันธ์ทางเพศก่อนการแต่งงานเป็นสิ่งน่ารังเกียจไม่ควรปฏิบัติ แต่ยังมีนักศึกษาอีกจำนวนไม่น้อยโดยเฉพาะนักศึกษาชายที่เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา ในเรื่องแนวความคิดที่มีต่อการรับรู้ของบิดามารดาเรื่องการมีคนรักของบุตรนั้น นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า บิดามารดาจำเป็นจะต้องรับรู้ในเรื่องนี้ ในด้านที่อยู่อาศัยภายหลังการแต่งงานนั้น นักศึกษามีความเห็นว่าจะพักอาศัยอยู่ที่ใดกับใครนั้นขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ในอนาคต เกี่ยวกับเรื่องการบวชเรียนของผู้ชายก่อนการแต่งงาน สิ้นสุดของหมั้นใน

การสมรส การดูฤกษ์ยามและตรวจดวงชะตาของคู่สมรส รวมทั้งการจดทะเบียนสมรส นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเรื่องเหล่านี้มีความจำเป็นในการสมรส ส่วนการจัดพิธีแต่งงานนั้น นักศึกษามีความเห็นว่าควรจัดพิธีแบบง่าย ๆ แต่ให้ถูกต้องตามประเพณีและมีพิธีสงฆ์

ขนิษฐา โพนบุญกุล (2522 : 121 - 127) ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่อการเลือกคู่ครองและการวางแผนครอบครัว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในสาขาสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ ตามลำดับ จำนวน 492 คน ประกอบด้วยเพศชาย 276 คน และเพศหญิง 216 คน กลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 15 - 30 ปี เป็นโสด นับถือศาสนาพุทธ และส่วนมากกำลังศึกษาอยู่ในชั้นปริญญาตรีปีที่ 2 และปีที่ 3 วิธีการรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามและมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ร้อยละและไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีแนวโน้มที่จะเลือกคู่ครองที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตน นักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีความปรารถนาที่จะเลือกคู่ครองด้วยตนเองมากที่สุด อย่างไรก็ตามการตัดสินใจในการเลือกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาเป็นคู่ครองนั้น นักศึกษายอมรับฟังความคิดเห็นของบิดามารดาประกอบด้วย สำหรับนักศึกษาหญิงมีความเห็นว่าบิดามารดาควรมีส่วนร่วมในการเลือกคู่ครองของบุตรมากกว่านักศึกษาชาย ในด้านความสัมพันธ์ทางเพศ นักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีทัศนคติต่อความสัมพันธ์ทางเพศว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิต ครอบครัวและคู่ครอง ทุกคนควรมีความรู้เรื่องเพศศึกษา แต่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาหญิงมีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยมากกว่านักศึกษาชาย ในด้านความจำเป็นในการมีคู่ครอง นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีทัศนคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นั่นคือนักศึกษาชายมีความคิดว่าการมีคู่ครองเป็นสิ่ง จำเป็นสำหรับชีวิตมากกว่านักศึกษาหญิง ในด้านทัศนคติต่อการแต่งงานตามทัศนะเก่าและทัศนะใหม่ นักศึกษาทั้งชายและหญิงเห็นด้วยกับการแต่งงานในทัศนะใหม่ และมีแนวโน้มที่จะรับทัศนะของการแต่งงานแบบใหม่มากขึ้น สำหรับด้านความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยกับการแต่งงานในทัศนะใหม่และการแต่งงานในทัศนะเก่า ผลของการศึกษาในเรื่องนี้มีความโน้มเอียงที่จะแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มาจากครอบครัวที่มีการอบรมแบบประชาธิปไตยมีแนวโน้มที่จะเลือกคู่ครอง ตามทัศนะของการแต่งงานแบบใหม่มากกว่าการแต่งงานแบบเก่า

วิชรา คลานาทร (2525 : ก - ข) ศึกษาบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวกับการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรสในกรุงเทพมหานคร วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อจะศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างบทบาทของการหาเลี้ยงครอบครัวกับการใช้อำนาจ ระหว่างคู่สมรสในการตัดสินใจเกี่ยวกับ กิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวในสังคมเมือง วิธีการศึกษา ใช้วิธีทดสอบจากค่า Chi Square และจากค่า Contingency Coefficient นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมีวัตถุประสงค์ที่จะนำเรื่องสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของคู่สมรส กับวงจรชีวิตของครอบครัวบางด้านมาศึกษาพร้อมด้วย ในลักษณะที่เป็นตัวแปรควบคุม โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทในทาง

เศรษฐกิจของคู่สมรส มีความเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรส ในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆของครอบครัวและการเปลี่ยนแปลงในบทบาทหาเลี้ยงครอบครัวของคู่สมรส ย่อมส่งผลกระทบไปถึงลักษณะการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรส ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นกับสถาบันครอบครัว อันเป็นสถาบัน พื้นฐานที่สำคัญยิ่งของทุกสังคม

จันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526 : 98) ได้วิจัยเรื่องตัวแบบสมมุฐานความพึงพอใจในชีวิตสมรส : การทดสอบเฉพาะกรณีข้าราชการกระทรวงอุตสาหกรรม มีวัตถุประสงค์หนึ่งเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับภูมิหลังทางสังคม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่งกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส กลุ่มตัวอย่างจำนวน 310 คน ได้สุ่มจากรายชื่อข้าราชการที่สมรสแล้วของกระทรวงอุตสาหกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระดับตำแหน่ง ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ชัชสุนี ศุภิลวรรณ (2527 : ก - ข) การศึกษาความคิดเกี่ยวกับตนเองของสตรีโสด ศึกษากรณีสตรีอายุ 30 ปีขึ้นไป ที่ไม่เคยแต่งงาน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาที่สำคัญ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาถึงความคิดเกี่ยวกับตนเองของสตรีโสด ศึกษาถึงปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับความคิดเกี่ยวกับตนเองของสตรีโสด และเพื่อศึกษาถึงเหตุผลของการอยู่เป็นโสดของสตรีไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ เป็นสตรีที่ไม่เคยแต่งงานและมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป ซึ่งประกอบอาชีพอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยอาชีพ 4 กลุ่มดังนี้ คือ พยาบาล ข้าราชการทหารบก ครูในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา และอาจารย์ในมหาวิทยาลัยจำนวนทั้งสิ้น 196 คน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีส่งแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า เหตุผลของการครองตัวอยู่เป็นโสด สตรีโสดส่วนมากให้เหตุผลว่าต้องการใช้ชีวิตโสด เพราะว่ามีอิสระมากกว่าชีวิตแต่งงาน นอกจากนั้นสตรีโสดส่วนที่เหลือให้เหตุผลว่า ไม่พบผู้ที่ถูกใจ กลัวว่าจะต้องพบกับปัญหาเมื่อแต่งงานแล้ว ไม่พร้อมที่จะใช้ชีวิตแต่งงาน คิดว่าชีวิตโสดของตนเองดีแล้ว ไม่ต้องการรับผิดชอบชีวิตครอบครัว การศึกษาและหน้าที่การงานไม่เปิดโอกาสให้มีเวลาพบคนที่ถูกใจ ตามลำดับ

มนทิพ ดาราศรีศักดิ์ (2527 : 161 - 162) การศึกษามูลเหตุจูงใจในการประกอบความผิดฐานฆ่าสามี ศึกษาเฉพาะผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิง มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงมูลเหตุจูงใจที่ทำให้ ผู้ต้องขังฆ่าสามีเพื่อการวางแผนทางสังคมเชิงวิเคราะห์ในการป้องกันปัญหาและปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงเพื่อการแก้ไขและฟื้นฟู การศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังหญิงในคดีฆ่าสามีโดยเจตนาที่ศาลพิพากษาเด็ดขาดแล้ว ในทัณฑสถานหญิงจำนวน 69 คน วิธีการรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยคำนวณค่าร้อยละ และโคสแควร์ ผลการศึกษาพบว่า มูลเหตุส่วนใหญ่เกิดจากความกดดันที่ถูกสามีทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยแรงผลักดันส่วนใหญ่จะเป็นความคับแค้นใจและบันดาลโทสะ เนื่องจากผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะถูกสามีทำร้ายอยู่ก่อนเกิดเหตุ จนมีโทสะระงับไม่อยู่และตัดสินใจฆ่า การตัดสินใจส่วนใหญ่จะเป็นไปโดยทันทีทันใด ไม่ได้ไตร่ตรองไว้ก่อนล่วงหน้า สำหรับอาวุธที่ใช้จะเป็นสิ่งที่หยิบฉวยได้สะดวกและอยู่ใกล้มือ เหตุส่วนใหญ่จะเกิดใน

บ้านพักอาศัยของผู้ต้องขังและสามี ลักษณะทางประชากรของผู้ต้องขังพบว่า ส่วนใหญ่จะกระทำผิดในช่วงอายุ 20 - 34 ปี โดยเริ่มสมรสขณะอายุต่ำกว่า 20 ปี และมีระยะเวลาการสมรสระหว่าง 1 - 6 ปี ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้นและประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้เดือนละ 500 - 1,500 บาท ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะมีการศึกษาและรายได้ต่ำกว่าสามี แสดงถึงลักษณะของชีวิตสมรสที่ผู้ต้องขังเป็นฝ่ายพึ่งพิงสามี และจากการศึกษาถึงความคิดเห็นและความคาดหวังเกี่ยวกับชีวิตสมรสพบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความคาดหวังให้สามีเป็นผู้นำและผู้อุปการะเลี้ยงดูครอบครัว โดยภรรยาเป็นผู้ดูแลบ้านเรือน ประณินบัตรรับใช้สามี สำหรับความเห็นต่อรูปแบบของครอบครัว ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะต้องการครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียว โดยไม่ยอมรับการมีภรรยาหลายคนของสามี

พรทิพย์ วงศ์เพชรสง่า (2528 : 120 - 121) ศึกษาการยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสของนักศึกษามหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัย จำนวน 568 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสในระดับปานกลาง และยังพบว่าปัจจัยภูมิหลังทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรส ได้แก่ เพศ และสถานภาพสมรสของบิดามารดา ส่วนปัจจัยทางจิตวิทยาสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสมากที่สุด คือ การยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสของเพื่อนสนิท

ภัสสร ลิมานนท์ (2529 : 130 - 137) ได้ทำการศึกษาทัศนคติและค่านิยมของสตรีไทยเกี่ยวกับการสมรส กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการและพนักงานสตรีจากหน่วยงานราชการ 13 แห่ง องค์การรัฐวิสาหกิจ 6 แห่ง และหน่วยงานเอกชน 4 แห่ง ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,004 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ตามสถานภาพสมรส (โสดและสมรส) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่าสตรีโสดมีแนวโน้มในการยอมรับว่า การอยู่เป็นโสดในปัจจุบันน่าจะดีกว่าการสมรส และหากสตรีปรารถนาจะสมรสก็ไม่ควรจำกัดอายุว่าเท่าใดที่ควรเลิกคิดถึงการสมรส นอกจากนี้สตรียังคิดว่าสตรีสมัยนี้ไม่จำเป็นต้องสมรสก็ได้ และยอมรับว่าไม่ใช่เรื่องแปลกหากหญิงและชายจะครองโสดตลอดไป สตรีโสดได้ระบุสาเหตุสำคัญที่ทำให้ตนยังครองโสดจนถึงปัจจุบัน ว่าเป็นเพราะยังไม่พบคนที่ถูกใจ ต้องการเป็นอิสระ ต้องการอยู่คนเดียว ต้องการความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ไม่ต้องการมีภาระครอบครัวหรือการดูแลบุตร และไม่ผู้จะมีความกังวลกับการเป็นโสดของตน ส่วนสตรีที่สมรสแล้ว เห็นว่าการสมรสเป็นสิ่งที่ดีกว่าการเป็นโสด

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ระดับการศึกษาที่ต่างกันจะมีผลทำให้ทัศนคติและค่านิยมที่มีต่อการสมรสต่างกัน กล่าวคือ สตรีที่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มักยึดเอาประเพณีนิยมเกี่ยวกับการสมรสและครอบครัวแบบเก่า และมีแนวโน้มในการยอมรับบทบาททางเพศของสตรีที่สังคมแบบเก่ากำหนดให้ สำหรับสตรีที่มีการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไป มักเปิดกว้างและยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประเพณีนิยมมากกว่า โดยจะมองเห็นศักยภาพของตนเองในอันที่จะมีส่วนร่วมใน

กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่าที่สังคมในอดีตเคยเปิดโอกาสให้สตรี ขณะเดียวกันสตรียังคิดว่าการศึกษาที่สตรีได้มากขึ้นในสังคมนั้นไม่น่าจะมีปัญหาสำหรับสังคม

สุภาจรรย์ วิชัยโรจน์ (2529 : ก - ข) ได้ศึกษาการยอมรับพฤติกรรมทางเพศของสตรีของ นักศึกษามหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้คือ เพื่อศึกษาระดับการยอมรับพฤติกรรมทาง เพศของสตรีกลุ่มประชากรที่ศึกษา ประการที่สอง ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อ การยอมรับพฤติกรรมทางเพศของสตรี และประการที่สาม เปรียบเทียบการยอมรับ พฤติกรรมทาง เพศอย่างเดียวกันระหว่างผู้ปฏิบัติที่เป็นเพศชายและเพศหญิง เพื่อวิเคราะห์ มาตรฐานข้อระหว่าง เพศ โดยตั้งสมมติฐานไว้ทั้งหมด 13 สมมติฐาน และทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่ม ตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยปิดสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จาก 5 มหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ จำนวน 540 คน ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาโดยส่วนรวมให้การยอมรับพฤติกรรมทางเพศของสตรีใน ระดับปานกลาง นักศึกษาเพศหญิงให้การยอมรับพฤติกรรมทางเพศของสตรีต่ำกว่านักศึกษาเพศชาย นักศึกษาที่จบจากโรงเรียนหญิงล้วนให้การยอมรับ พฤติกรรมทางเพศของสตรีต่ำกว่านักศึกษาที่จบ จากโรงเรียนสหศึกษาและโรงเรียนชายล้วน และนักศึกษาที่มีบิดาประกอบอาชีพระดับต่ำให้การยอมรับ พฤติกรรมทางเพศของสตรีต่ำกว่านักศึกษาที่มีบิดาประกอบอาชีพระดับสูง

วรรณภา ลำเจียกเทศ (2530 : ก - ข) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ใน ครอบครัวในทัศนะของสตรีที่สมรสแล้ว : ศึกษาเฉพาะกรณีสตรีที่มารับบริการจากศูนย์วิจัยการวางแผน ครอบครัว โรงพยาบาลศิริราช มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างบิดา มารดา และบุตร รวมทั้งปัญหาสาเหตุของปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว จากทัศนะของสตรีที่สมรสแล้ว ตัวอย่างประชากรมีจำนวน 160 คน สุ่มจากสตรีที่มีบุตรแล้วและมารับ บริการที่ศูนย์วิจัยการวางแผนครอบครัวโรงพยาบาลศิริราชโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการ ศึกษาวิจัย ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่แล้วลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างบิดา มารดา และบุตรในด้านความรู้สึกที่มีต่อกันนั้นเป็นไปด้วยดี มีความรัก ความผูกพันที่ดีต่อกัน และอยากหา โอกาสพักผ่อนร่วมกัน แต่ในทางปฏิบัติมีการกระทำกิจกรรมร่วมกัน โดยขาดการตระหนักถึงการที่จะ พัฒนาหรือเพิ่มพูนความรัก ความอบอุ่นให้เกิดขึ้น นอกจากนี้การทำกิจกรรมร่วมกับบุตรยังมีน้อย เท่าที่ควร โดยประชากรให้ความสำคัญกับภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัวมากกว่า

เดือนเพ็ญ วอนเพชร (2531 : ก - ข) ได้ศึกษา การแบ่งรับงานบ้านของสามี มีวัตถุประสงค์ ในการศึกษาคือ ศึกษาลักษณะพฤติกรรมแบ่งรับงานบ้านภายในครอบครัวของสามี และศึกษาถึงปัจจัยที่ คาดว่ามีความสัมพันธ์กับการแบ่งรับงานบ้านของสามี ทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจาก กลุ่มตัวอย่างข้าราชการในกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 301 คน ผลการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ค่าไคสแควร์ ณ ระดับนัยสำคัญ .05 พบว่า สามีส่วนใหญ่มี การแบ่งรับงานบ้านในระดับปานกลางมากที่สุด รองลงมาคือ ระดับต่ำ และระดับสูง ตามลำดับ และ ตัวแปรรายได้ของภรรยา ตัวแปรความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาททางเพศของภรรยาทั้งในเรื่องของการแบ่ง แยกแรงงานระหว่างเพศและในเรื่องของความเสมอภาคทางอำนาจระหว่างเพศมีความสัมพันธ์อย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติกับการแบ่งรับงานบ้านของสามี นอกจากนี้ ในการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธระหว่างตัวแปรปฏิสัมพันธ์กับการแบ่งรับงานบ้านของสามี พบว่าตัวแปรทั้งหมดคือ ความแตกต่างหรือความเหมือนกันในอายุของคู่สมรส ความแตกต่างหรือความเหมือนกันในการศึกษาของคู่สมรส และความแตกต่างหรือความเหมือนกันในรายได้ของคู่สมรส ล้วนไม่มีความสัมพันธ์กับการแบ่งรับงานบ้านของสามี

บุญประคอง ภาณุวัฒน์ (2531 : 75-82) การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส : ศึกษากรณีสตรีที่สมรสแล้ว ภาครัฐบาล, รัฐวิสาหกิจ และเอกชน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสของพนักงานว่าจะมีอยู่ในระดับมากน้อยเพียงใด และมีปัจจัยต่าง ๆ ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสของพนักงาน กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนี้เป็นสตรีที่สมรสแล้ว จำนวน 234 คน ผลจากการศึกษาพบว่าในด้านสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีผลดังนี้ กลุ่มตัวอย่างพนักงานส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด รองลงมาคือ ระดับ ปวช. และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามลำดับ ในด้านอายุที่สมรสพบว่าพนักงานส่วนใหญ่สมรสเมื่ออายุระหว่าง 22-28 ปี รองลงมาคือ ระหว่าง 29-36 ปี และระหว่าง 15-21 ปี ตามลำดับ ในด้านรายได้พบว่าพนักงานส่วนใหญ่มีรายได้ 3,001-5,000 บาท รองลงมาคือ 5,001-7,000 บาท และ 7,001-10,000 บาทตามลำดับ ในด้านคุณภาพชีวิตสมรสส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตสมรสในระดับสูง เช่นเดียวกับระดับของการปรับตัวในชีวิตสมรส, การสื่อสารระหว่างคู่สมรส ส่วนในด้านการพึงพอใจในชีวิตสมรส, ความสุขในชีวิตสมรสและการผสมผสานในชีวิตสมรสนั้นพนักงานส่วนใหญ่มีอยู่ในระดับปานกลาง แต่ในด้านความขัดแย้งในชีวิตสมรสพนักงานส่วนใหญ่มีอยู่ในระดับต่ำ และในส่วนของความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสพบว่า พนักงานส่วนใหญ่มีความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสในระดับต่ำ

การทดสอบสมมติฐานการวิจัยได้ผลดังนี้ คือ การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างวุฒิการศึกษา อายุที่สมรส และรายได้กับความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส ปรากฏว่าไม่พบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนความขัดแย้งในชีวิตสมรสมีความสัมพันธ์กับความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ กลุ่มที่มีความขัดแย้งต่ำ คือ กลุ่มที่มีความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสในระดับต่ำและกลุ่มที่มีความขัดแย้งในระดับสูงคือ กลุ่มที่มีความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสในระดับสูง

ภัสสร ลิมานนท์ (2531 : 10-11) ได้ประมาณอัตราการเสี่ยงต่อการสมรส (Marriage hazard rate) ของสตรีไทยโดยใช้ข้อมูลจากโครงการการศึกษาทัศนคติและค่านิยมของสตรีไทยเกี่ยวกับการสมรส ศึกษาเฉพาะกรณีของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างเดือนมีนาคม-เมษายน 2529 มีสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 1,004 คน ตัวอย่างเหล่านี้ได้มาจากการสุ่ม อย่างง่ายจากสตรีที่ปฏิบัติหน้าที่ตามหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ สถานศึกษา และหน่วยงานเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สตรีที่สำเร็จการศึกษาเพียงระดับชั้นมัธยมจะมีอัตราการเสี่ยงต่อการสมรสสูงกว่าสตรีที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี(กลุ่มอ้างอิง)ถึงร้อยละ 73 มีอัตราการเสี่ยงต่อการสมรสต่ำกว่าของกลุ่มอ้างอิงประมาณร้อยละ 13 ผลการประมาณครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาจากโครงการ

อื่น ๆ ที่พบว่า โดยทั่วไปผู้ที่มีการศึกษาสูงมักจะแต่งงานช้ากว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และจำนวนปีที่อยู่ในสถานศึกษาช่วยให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางที่ทันสมัยยิ่งขึ้น มีการยอมรับการอยู่เป็นโสด และการมีอิสระในการครองตนมากขึ้น นอกจากนี้การที่สตรีที่มีการศึกษาสูงมีอัตราการเสี่ยงต่อการสมรสต่ำนั้น อาจเนื่องมาจากความไม่สมดุลในสัดส่วนของเพศชายและหญิงที่มีการศึกษาระดับเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาสูงมาก ๆ

อุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531 :79 - 80) ศึกษาคุณภาพชีวิตสมรส โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสในมิติความพึงพอใจ ในชีวิตสมรสและศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการที่สมรสแล้ว สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 291 คน โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส ได้แก่ อายุแรกสมรส คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา การสนับสนุนจากบุคคล เช่น พ่อแม่ ญาติ พี่น้อง ระยะเวลาการสมรส การมีบุตร ประสิทธิภาพของการสื่อสาร ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเป็นเพื่อนคู่คิด ส่วนตัวแปรที่ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสคือ ความคล้ายคลึงกันทางอายุ ทางการศึกษา ระยะเวลาความคุ้นเคยก่อนสมรส รายได้ของครอบครัว องค์ประกอบของครัวเรือน

พะเยาว์ ละกะเต็บ (2537 : ก - ข) วิจัยเรื่อง ตัวแบบสมมุติฐานการยอมรับเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส ศึกษากรณี นักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับภูมิหลังทางสังคมกับการยอมรับเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสเพื่อให้ได้ภาพกว้างๆ เกี่ยวกับการยอมรับเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 450 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำโดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า ตัวแปรภูมิหลังของนักศึกษา ได้แก่ เพศ ศาสนา และภูมิฐานะเดิมที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการยอมรับเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส ส่วนตัวแปรภูมิหลังอื่น ๆ ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ

มัทนา เขตมี (2538 : ก - ข) ศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตและความคิดเรื่องครอบครัวของหญิงรักหญิง มีวัตถุประสงค์หลัก ๆ สี่ประการคือ ประการแรก เพื่อศึกษาทำความเข้าใจวิถีชีวิตของหญิงรักหญิงในสังคมไทย ประการที่สอง เพื่อศึกษาแบบแผนการใช้ชีวิตคู่และความคิดเห็นเกี่ยวกับครอบครัวหญิงรักหญิง และประการที่สาม เพื่อศึกษาอิทธิพลและผลกระทบของอุดมคติเรื่องครอบครัวในสังคมไทยที่มีต่อวิถีชีวิตของหญิงรักหญิงเพื่อให้การศึกษาครั้งนี้สามารถสะท้อนภาพชีวิตและความคิดหญิงรักหญิงในสังคมไทยโดยรวมมากที่สุด ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากสองแหล่งคือ จากเอกสารทั้งที่เป็นวิชาการและสิ่งพิมพ์ทั่วไปเกี่ยวกับหญิงรักหญิง และจากการสัมภาษณ์ ผนวกกับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยอาศัยแนวคิดสองแนวคือ หนึ่งแนวคิดในเรื่องเพศและบทบาทหญิงชายและสองแนวคิดในเรื่องครอบครัว การศึกษาครั้งนี้พบว่าอิทธิพลความคิดครอบครัว มีผลต่อความคิดและการดำเนินชีวิตของผู้หญิงกลุ่มนี้เป็นอย่างมาก ดังเช่นกรณีของคู่ทอม-ดี้บางส่วนของใช้ชีวิตคู่เลียนแบบบทบาทหญิงชาย แต่อย่างไรก็ตามพบว่ามีความแตกต่างหลากหลายในคู่หญิงรักหญิง

แม้ในกลุ่มทอม-ดี้เองก็อาจแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มทอมดี้ที่ยึดบทบาทหญิงชายและกลุ่มที่ปฏิเสธบทบาทของหญิงชาย หากแต่ถือเอารูปแบบการเป็นทอม-ดี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มทอม-ดี้กลุ่มหลังจึงแตกต่างจากกลุ่มแรกตรงการพยายามสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตนที่แตกต่างและไม่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์หญิงชาย

นิภา จิรภัทร์ (2539 : ก - ข) ศึกษาการควบคุมเรื่องเพศในผู้หญิงไทยปัจจุบัน : กรณีศึกษาการควบคุมเรื่องเพศในวัยรุ่น งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นว่าการควบคุมทางเพศในผู้หญิงไทยนั้นมีการดำเนินสืบทอดต่อเนื่องมายาวนานหลายร้อยปี ตลอดประวัติศาสตร์ชาติไทย และปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่มีผลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ก่อให้เกิดรูปแบบของการควบคุมทางเพศ ในสตรีไทยภายใต้กรอบแนวคิดคือ การควบคุมเรื่องเพศกับความเชื่อเรื่องผี ในยุคโบราณจนถึงสมัยสุโขทัย และการควบคุมผู้หญิงกับความเชื่อเรื่องการสะสมบุญบารมี ตามแนวทางพุทธ-พราหมณ์ ที่ครอบงำบนความเชื่อเรื่องผีแต่เดิม การควบคุมทางเพศที่กระทำต่อสตรีบนการควบคุมร่างกายของผู้หญิง ซึ่งหมายถึงการลดคุณค่าของเพศหญิง โดยผู้ร่างกายของผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นพรหมจรรย์ ประจำเดือนไว้กับสิ่งชั่วร้าย เป็นมลทิน อับมงคล หรือผูกไว้กับความหมายของการรักษาพรหมจรรย์ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูงสุดของสตรี ย่อมหมายถึงฐานะของสตรีที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวด และนั่นเป็นรากฐานของการควบคุมสตรี ภายใต้กรอบการจัดชั้นทางสังคม (Hierarchy) ความสามารถในการควบคุมเรื่องเพศ ในสังคมจึงหมายถึงความสามารถในการควบคุมวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในสังคม การเปลี่ยนแปลงประเทศสู่ความทันสมัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการควบคุมร่างกายของผู้หญิง บนบรรทัดฐานของความเป็นกุลสตรีเป็นแม่บ้าน แม่เรือนและ อบรมเลี้ยงดูลูก ไม่เพียงแต่จะเป็นการควบคุมสตรีเท่านั้น แต่ยังเป็นการสืบทอดหล่อหลอมความคิดเหล่านี้สู่ลูกหลานเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และแพร่ขยายมาตรฐานนี้เป็นมาตรฐานของสังคมโดยรวมของประเทศ ผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสื่อต่าง ๆ แต่ในโลกยุคปัจจุบันที่สังคมเปิดกว้าง และมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว ท่ามกลางการแพร่กระจายของข่าวสาร ข้อมูล ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และดูเหมือนจะสั่นคลอนบรรทัดฐานทางเพศของสตรีไทย ทำให้มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์และความหวั่นวิตกว่า วัยรุ่นซึ่งเป็นตัวแทนของผู้หญิงไทยในยุคปัจจุบันนี้ กำลังจะทำให้สังคมล่มสลายเพราะเครื่องมือที่เคยใช้ในการควบคุมสตรีให้มีพฤติกรรมที่สังคมต้องการนั้น กำลังหมดความสามารถในการควบคุม จากงานวิจัยนี้พบว่ากลไกของการควบคุมทางเพศยังดำรงอยู่ แต่ได้เปลี่ยนจากกรอบที่เคยเป็นมาสู่รูปแบบของความขัดแย้งทางความคิด (Frustration) ระหว่างกระแสของการมองเพศ (sex) เป็นเรื่องสกปรก น่าอายไม่เปิดเผย ภายใต้ความคิดเรื่องของระบบคุณธรรม คุณค่าของผู้หญิงและความอายในตัว วัยรุ่น ซึ่งเป็นเสมือนกำแพงสองชั้น ที่เป็นผลมาจากกรอบแนวคิดเดิมที่ถูกหล่อหลอมมายาวนานในสังคมไทย กับความคิดเรื่องความรักที่จะเป็นตัวควบคุมการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น ภายใต้กรอบของความรัก มิใช่กับใครก็ได้ ซึ่งเป็นกระแสความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมยุคปัจจุบันของไทย ซึ่งเปรียบเสมือนกำแพงชั้นนอกสุดของการควบคุมการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น ตราบใดที่การขัดแย้งที่

แทรกอยู่ในกำแพงความคิดทั้งสามชั้น ยังมีพลังต่อต้านกันอยู่มากเท่าใด ความสับสนในการตัดสินใจจะเป็นสิ่งที่ทำให้การทะลุทะลวงผ่านด่านทั้งสามชั้น เพื่อชักนำเพศชายไปสู่การมีเพศสัมพันธ์กับเพศหญิงต้องพบอุปสรรคมากขึ้นเท่านั้น และยังทำให้การควบคุมทางเพศในวัยรุ่นไทยปัจจุบันเป็นสิ่งที่ยังปรากฏให้เห็นได้

ระพีพรรณ ภูมิกาพันธ์พงษ์ (2539 : ก - ข) วิจัยเรื่องการยินยอมให้มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยินยอมให้มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงาน ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนอาชีวศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2539 ในเขตกรุงเทพมหานครโดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยสอบถาม จำนวน 507 คน ผลการวิจัยพบว่า การยินยอมให้มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานเป็นการศึกษาบรรทัดฐานทางเพศประการหนึ่ง โดยศึกษาผ่านทัศนคติของวัยรุ่นที่เป็นนักศึกษาอาชีวศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่ากลุ่มตัวอย่างยินยอมให้มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานระดับต่ำมากที่สุด รองลงมาได้แก่ระดับกลางและสูง และผลการศึกษายืนยันข้อสมมติที่ว่าการยอมรับระดับพฤติกรรมทางเพศระหว่างผู้ชายและผู้หญิงก่อนแต่งงาน ขึ้นอยู่กับระดับความลึกซึ้งของพฤติกรรมทางเพศและระดับความผูกพันทางอารมณ์ของบุคคลนั้นกับบุคคลที่มีความสัมพันธ์ด้วย

การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเพศ พบว่ามีความแตกต่างกัน กล่าวคือตัวอย่างชายยินยอมให้มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานระดับกลางมากที่สุด ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างหญิงยินยอมให้มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานระดับต่ำมากที่สุด และกลุ่มตัวอย่างชายยินยอมให้มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานระดับสูงมากกว่ากลุ่มตัวอย่างหญิง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยินยอมให้มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานพบว่าการยินยอมให้มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานของเพื่อนสนิทมีขนาดความสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมาได้แก่แนวโน้มทางเพศ การยินยอมให้มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานของพ่อแม่

2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

Landis and Landis (1976 : 509 - 516) ได้ศึกษาค่านิยมที่สำคัญและมีผลต่อความสุขในชีวิตสมรส กลุ่มตัวอย่างเป็นสามีและภรรยาที่สมรสแล้ว 10 ปี จำนวน 581 คู่ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภรรยา เช่น ความรัก เพศสัมพันธ์ การมีบุตร ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหญิงร้อยละ 99 เห็นว่าค่านิยมที่จะถือคู่ต่อชีวิตสมรสที่เป็นสุขซึ่งสำคัญมากที่สุดจนถึงสำคัญน้อยที่สุด คือความเข้าใจกันระหว่างสามีและภรรยา ความรัก เพศสัมพันธ์ การควบคุมอารมณ์และการมีบุตร ส่วนเพศชายร้อยละ 93 มีความเห็นว่า ค่านิยมที่จะถือคู่ต่อชีวิตสมรสที่เป็นสุขซึ่งสำคัญมากที่สุดจนถึงสำคัญน้อยที่สุด คือความรัก การควบคุมอารมณ์ เพศสัมพันธ์และการมีบุตร

Lee and Stone (1980 : 154) ได้ศึกษาระบบการเลือกคู่ครองและเกณฑ์การเลือกคู่ครอง โดยพิจารณาลักษณะโครงสร้างของครอบครัวของคู่สมรส พบว่า ในครอบครัวที่มีลักษณะโครงสร้างแบบ

ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) ใช้ระบบการเลือกคู่ครองแบบอิสระและใช้ความรักเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกคู่ครองมากที่สุด และในปีเดียวกันนี้ Burke and et. al (1980 : 253) ได้ศึกษาอาชีพกับนักบริหารกับชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของคู่สมรสในประเทศแคนาดา ผลปรากฏว่าที่สามีทุ่มเทเวลาให้กับงานในความรับผิดชอบมากไปนั้น มีผลทำให้สภาพความเป็นอยู่ของภรรยาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลง ในด้านการร่วมกิจกรรมทางสังคมความพึงพอใจต่อชีวิตสมรสลดลง และที่สำคัญคือ ภรรยาเกิดความตึงเครียดทางจิตใจ มีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสามี เนื่องจากสามีต้องเครียดกับงานมาก จึงถ่ายทอดความเครียดมาถึงภรรยา ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวน้อยลง

Antill (1982 : 145 - 155) แห่งมหาวิทยาลัย Macquarie, เมือง Sydney ประเทศออสเตรเลีย ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบเรื่อง บทบาททางเพศที่สอดคล้องกันกับบทบาททางเพศที่แตกต่างกันมีผลต่อความสุขในชีวิตสมรสของคู่สมรส โดยผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างคู่สมรสที่ยังไม่เกษียณอายุ จำนวน 108 คู่ ที่มีถิ่นที่อยู่ภายในเขตเทศบาลเมือง Sydney เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสอบถามจำนวน 2 ชุด ชุดที่หนึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของคู่สมรสในด้านชีวิตสมรส รายได้ จำนวนบุตร ภูมิลักษณ์การศึกษา สัมพันธภาพทางเพศ อายุของคู่สมรส ระยะเวลาที่คู่สมรสใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน การใช้เวลาว่าง และความคิดเกี่ยวกับชีวิตสมรสในอนาคต ส่วนอีกชุดหนึ่งเป็นแบบทดสอบสำรวจบทบาททางเพศของ Bem (Bem Sex - Role Inventory; BSRI) ซึ่งจะเป็น แบบทดสอบที่ใช้จำแนกบทบาททางเพศในลักษณะของความเป็นหญิงและชาย จากผลการวิจัยพบว่า บทบาททางเพศที่สอดคล้องกันของคู่สมรส จะนำความสุขมาสู่ชีวิตสมรสมากกว่าการมีบทบาททางเพศที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า ภูมิลักษณ์ที่คล้ายกันดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นมี อิทธิพลต่อการสร้างความสุขที่เกิดขึ้นในชีวิตสมรสอย่างมาก

Tanfer (1987 : 483 - 497) แห่งมหาวิทยาลัย Temple ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบของทัศนคติการอยู่ร่วมกันก่อนการสมรสจะมีผลต่อการตัดสินใจสมรสหรือไม่เพียงไร โดยทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างของผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 20 - 29 ปี จำนวน 2,440 คน โดยสุ่มจากกลุ่มประชากรที่มีชื่อในสำเนาทะเบียนบ้านตั้งแต่ปี ค.ศ. 1983 เป็นต้นไป การศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งกลุ่ม ตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้หญิงที่เคยมีประสบการณ์การอยู่ร่วมกันกับเพื่อนชายในขณะที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษา กับกลุ่มผู้หญิงที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในลักษณะดังกล่าวข้างต้น เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือแบบสอบถามเชิงสำรวจ ผลการวิจัยพบว่าไม่มีความแตกต่างระหว่าง แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจสมรสในกลุ่มตัวอย่างทั้งสอง เพียงแต่กลุ่มตัวอย่างที่เคยมีประสบการณ์การอยู่ร่วมกันก่อนการสมรสเห็นว่า การที่ได้มีโอกาสอยู่ร่วมกันกับเพื่อนชายก่อนที่จะตัดสินใจแต่งงานในอนาคตเป็นทางเลือกใหม่ของผู้หญิงในสังคมสมัยใหม่ อีกทั้งยังเป็นการสะท้อนถึงเรื่องสิทธิเสรีภาพของการมีเพศสัมพันธ์ของผู้หญิงอีกด้วย

Glenn and Weaver (1988, 317 - 324) แห่งมหาวิทยาลัยเท็กซัสและมหาวิทยาลัยเซนต์แมรี ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ร่วมกันทำการศึกษาเชิงสำรวจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของสถานภาพสมรสที่มีต่อการมีความสุขของคู่สมรส การศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ถูก

สร้างขึ้นโดยสภาวิจัยแห่งชาติในปี ค.ศ. 1971 ซึ่งสภาวิจัยฯ ได้ทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงลักษณะความสัมพันธ์ของสถานภาพที่มีต่อการใช้ชีวิตของคู่สมรสมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1972 จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1981 โดยการสำรวจกับประชากรตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ 25 - 39 ปี ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงทำการศึกษาลำรวจซ้ำอีกครั้ง และจากการสำรวจครั้งนี้พร้อมกับการนำผลการสำรวจของ สภาวิจัยฯ มาประกอบการพิจารณา ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ของสถานภาพสมรสที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ (อาทิ ภาวะการแยกกันอยู่ การหย่าร้าง เป็นต้น) ทำให้ความสุขของคู่สมรสลดลง และพบต่อไปอีกว่า ผู้ชายหนุ่ม ๆ มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของสถานภาพสมรสมากกว่าผู้หญิงและผู้ชายที่มีอายุมาก ดังนั้นคณะผู้วิจัยสรุปว่า หากสถานการณ์ยังคงดำเนินต่อไปในลักษณะดังกล่าว ทำให้นำเป็นห่วงว่าสถาบันครอบครัวจะได้รับการกระทบกระเทือนและอัตราการหย่าร้างคงจะเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างแน่นอน

Weishaus and Field (1988 : 763-773) แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย (University of California at Berkeley) ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ทำการสำรวจสถิติของการเปลี่ยนแปลงเรื่องการสมรสในครึ่ง ทศวรรษที่ผ่านมา โดยนำผลการวิจัยของสภาวิจัยแห่งชาติที่ทำไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1960 ถึงปี ค.ศ. 1984 พบว่าในช่วงแรกของปี ค.ศ. 1960 การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการสมรสมีน้อย คือ คู่สมรสมักใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันจนชั่วชีวิต แต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในการสมรสนี้มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน อาทิเช่น สัมพันธภาพของคู่สมรส วุฒิภาวะ ภาวะการเจ็บป่วยของคู่สมรสในระหว่างที่ใช้ชีวิตสมรสร่วมกัน เป็นต้น ผู้วิจัยคาดเดาเชิงทำนายว่าการเปลี่ยนแปลงการสมรสจะยังคงมีต่อไป ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าจะมีผลกระทบกระเทือนต่อสถาบันครอบครัวในอนาคตได้

Rogler and Procidano (1989 : 363-372) แห่งมหาวิทยาลัย Fordham University ได้ทำการศึกษาเรื่องภูมิหลังที่แตกต่างกันของคู่สมรสจะมีผลต่อคุณภาพของการสมรสในครอบครัวชาวเปอร์โตริกันที่พำนักอาศัยอยู่ในรัฐนิวยอร์ก จำนวน 200 คู่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่า มีการยืนยันของข้อมูลที่ว่า ภูมิหลังที่คล้ายกันของคู่สมรส อาทิเช่น ระดับการศึกษา อายุ ค่านิยมทางวัฒนธรรม ฯลฯ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชีวิตของคู่สมรสมีคุณภาพ แต่ข้อมูลที่ได้ไม่ได้สนับสนุนเรื่องของภูมิหลังที่แตกต่างกันของ คู่สมรสจะทำให้คุณภาพชีวิตของการสมรสด้อยลง คณะผู้วิจัยได้เสนอความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า อาจจะเนื่องมาจากคำว่าคุณภาพชีวิตของการสมรสเป็นประเด็นที่มีลักษณะซับซ้อน ยากแก่การอธิบายขอบเขตให้ชัดเจนเฉพาะเจาะจง เพราะการจะเกิดคุณภาพชีวิตของการสมรสด้อยหรือดีนั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาตามทัศนะของคู่สมรสเองเป็นบรรทัดฐาน ดังนั้น ควรจะมีการศึกษาในเรื่องนี้โดยละเอียดเพื่อหาข้อสรุปอีกครั้ง

จากการศึกษามผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสมรสทั้งในประเทศและต่างประเทศสรุปได้ว่า

ด้านตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการสมรส สรุปได้ว่า สตรีที่ทำงานนอกบ้านก่อนสมรส จะมีอายุ

แรกสมรสสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยทำงานนอกบ้าน บุคคลที่มีฐานะยากจนจะมีอายุแรกสมรสต่ำกว่าบุคคลที่มีฐานะปานกลาง / ค่อนข้างดี บุคคลที่มีระดับการศึกษาสูงจะมีอายุแรกสมรสสูง บุคคลที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองจะสมรสช้ากว่าบุคคลที่อยู่ในชนบท ข้าราชการจะสมรสช้ากว่าผู้ประกอบการและตัวแปรที่ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสคือ อายุ การศึกษาและรายได้

ด้านความคิดเห็นที่มีต่อการสมรส สรุปได้ว่า ผู้ใหญ่และคนหนุ่มสาวที่มีการศึกษาสูง เห็นว่าความรัก ความมีเหตุผล และรายได้เป็นสิ่งสำคัญในการสมรส สตรีควรสมรสเมื่ออายุระหว่าง 25-29 ปี และบุรุษควรสมรสเมื่ออายุระหว่าง 25-30 ปีขึ้นไป นอกจากนี้ยังพบว่าการมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนการสมรสเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ และเห็นว่าควรสมรสให้ถูกต้องตามประเพณี ผู้มีการศึกษาสูงจะมีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัวดีกว่าผู้มีการศึกษาดำ และข้าราชการจะมีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัวดีกว่าผู้ที่ไม่ใช่ข้าราชการ

ด้านบทบาทหน้าที่ของคู่สมรส สรุปได้ว่า สตรีควรมีหน้าที่ดูแลครอบครัว เป็นแม่บ้าน เลี้ยงดูบุตร บุรุษมีหน้าที่เป็นผู้นำ และหารายได้

ด้านสาเหตุที่บุคคลอยู่เป็นโสด สรุปสาเหตุได้ว่า บุคคลต้องการมีอิสระ ไม่พบคนถูกใจกลัวจะพบปัญหาเมื่อสมรสแล้ว ยังไม่ต้องการรับผิดชอบชีวิตครอบครัว การศึกษาและหน้าที่การงานไม่เปิดโอกาสให้มีเวลาพบคนถูกใจ นอกจากนี้ยังพบว่าการหย่าร้าง เป็นสาเหตุสำคัญที่มีผลต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัว